

84кәрҗ5
X98

кар: 3304-А

Хубийланы Магомет

Ёрлеу

ХУБИЙЛАНЫ МАГОМЕТ

Ёрлеу

НАЗМУЛА

СТАВРОПОЛЬ КИТАБ БАСМАНЫ
КЪАРАЧАЙ-ЧЕРКЕС БЕЛЮМЮ
ЧЕРКЕССК 1987

С(кар)2

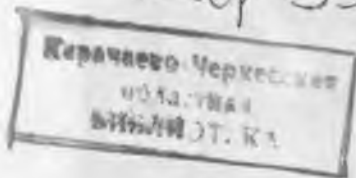
X 98

Уллу Ата джурт къзауатдан къайтмай
къалгъан къарнашым Ахматха атайма.

Джасагъан суратчы

А. Х. Выков

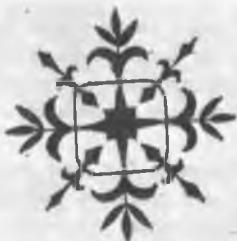
кар. 3304-Д

X $\frac{4702260000-19}{M 159(03)-86}$ 71-87

© Ставрополь китаб басманы
© Къарачай-Черкес бёлюмю, 1987.

УРУНУУ БЛА РАХАТЛЫКЪ

ДЖАШАУ ДЖОЛУНГДА

Таулу эсенг, джюрегинг
Кёк таулагъа тенг болсун,
Тюзде джашай эсенг а,
Ол тюзлеча, кенг болсун!

Джашауну сие эсенг,
Сюдюр кесинги анга.
Сенден заран джукъмасын
Емюрде бир инсаннга.

Таза эсе иннетинг,
Билирча эт хар адам,
Игилигинг джукъмагъан
Кетмесин кюн арадан.

Ишленмеклик дей эсенг,
Джюрют аны хар шартын.
«Акъыл тебе» менме деб,
Къарама сен огъартын.

Тюзлюкню сайлай эсенг,
Кёчсюн тюзлюк ишинге,

Адеб, намыс дей эсенг,
Алгъын къара кесинге.

Халал эсенг керти да,
Аны ким да сынасын.
Инджилгенни, онгсузну
Къолунг башын сыласын.

Джазы бек сюе эсенг,
Ушат кесинги джазгъа,
Айырылыб джарыкъ бол,
Къонакъ кирсе арбазгъа.

Таулу эсенг, джюрегинг
Кёк таулагъа тенг болсун,
Тюзде джашай эсенг а,
Ол тюзлеча, кенг болсун!

НАРАТ ТЕРЕК

Хар къуру да, бирча ариу кёгериб,
Чегет бауур, кюнбет, къая айырмай,
Келбет сала, бутакъларын да кериб,
Нарат терек ёсед, башын къайырмай.

Боран келсе, дуняны ийириб,
Баш урмайын, ол таукеллей турады.
Тынгыласанг джюрегине ийилиб.
«Ата джуртум джашасын!» — деб урады.

ДЖЮРЕК ДЖЫРЫМ — КЪАРАЧАЙ

Сени кёгюнг хаман чууакъ болгъанлай,
Ашхы муратларынг баралла толгъанлай,
Хорламдан хорламгъа таукел, терк атлай,
Бир кюнюнг биринден къууанчлы, Къарачай!

Припев:

О, къалай джашнаб чагъалла тау эллеринг,
Джомакъгъа ушагъан сейирлик джерлеринг!
Джулдузла ичинде джарыкъ джулдузум,
Ол сенсе, Къарачай — мени джюрек джырым!

Джашаугъа харс уралла ёхтем таула,
Махтаулу уруна огъурлу адамла.
Джарыкъ кюн къарайды, санга сукълана,
Джырлайма, Къарачай, мен санга къууана.

Припев.

Нюр тегеди сени къышынг эм джайынг,
Салам береме мен санга эртден сайын.
Ышарыб къарайды санга толгъан ай,
Сенсе джюрегими джырлатхан, Къарачай!

Припев.

Джыйылгъанла бир тюз джолгъа иннетле,
Бир уллу юйюрге джашайла миллетле.
Сюйген джуртубузда бир-бирин ийнакълай,
Насыбха къанат къагъыб баргъан Къарачай!

Припев:

О, къалай джашнаб чагъалла тау эллеринг,
Джомакъгъа ушагъан сейирлик джерлеринг!
Джулдузла ичинде ой джарыкъ джулдузум,
Ол сенсе, Къарачай, — мени джюрек джырым!

ТУУГЪАН ДЖУРТУМ

Д ж ы р

Туугъан джуртум, суюген джуртум,
Булутсуз тийген кюн бизге.
Хар заманда къууанч бере,
Кеченг да ушайд кюндюзге.

Джер тюбюнде, джер юсюнде,
Табигъатда байлыгъынг.
Талалада — шахарларынг,
Тауларынгда — джайлыгъынг.

Бу джерлени сейирлиги
Сукъландырад кёблени.
Шахар юйле кючлейдиле
Джашнаб баргъан эллени.

Кюнден-кюннге хорламыбыз
Озуб барад заманны.
Айтханыбызны этелле
Шоркъалары Къобанны.

Тау джюрекледe таукеллик,
Эркин къарыу санлада.
Бизден насыблы ким болур
Джер юсюнде джанлада.

ШАМ ТЕБЕРДИ

Д ж ы р

Шам Теберди — дуниягъа белгили,
Ариулукъну, айбатлыкъны белгиси;
Кёз джырыгъым, мени туугъан тау элим,
Башха тюрлю тебед сенде джюрегим.

Припев:

Тебердиде ётген мени джылларым...
Тебердиде туугъандыла джырларым.
Сен сейирлик кёрюнесе хар джаннга,
Хар къайдан да ашыгъама мен санга.
Мен тансыкълаб суу ташынгы джалайым,
Къырдышынга баууруму салайым.
Сеннге келсем, толгъанча хар муратым,
Сенсе мени джюрегими къанаты.

Припев.

Кёк булутла джюзөдиле башында,
Джюрек ойнайд къартында эм джашында.
Учунама джолгъа чыгъыб тебресем,
Эртденликде таулагъа салам берсем.

Припев.

Теберди суу салкъын аяз келтире,
Насыб джашау бизге къууанч этдире.
Джайлыкъларынг джайылыб төрт джанында,
Тобукъланыб баш урама аллында.

Припев:

Тебердиде ётген мени джылларым...
Тебердиде туугъандыла джырларым.
Сен сейирлик кёрюнесе хар джаннга,
Хар къайдан да ашыгъама мен санга!

ТАУЛУМУСА СЕН

Туугъан джеринги кече-кюн ийнакълай эсенг,
Тауланы да хар заманда тансыкълай эсенг,
Сары алтындан багълалыгъа санай эсенг,
Тюзлеге да таулагъача къарай эсенг,
Ол заманда сен керти да таулуса.

Халкъда иги адетлени джюрюте эсенг,
Аланы башхалагъа юрете эсенг,
Джангылгъанны болджал салмай тюзете эсенг,
Сёзюнг бла ишинги да бир эте эсенг,
Ол заманда сен керти да таулуса.

Заранлыгъа налат ирият бере эсенг,
Джахилликни тамырындан кюйдюре эсенг,
Инджилгеннге кесингеча эс бёле эсенг,
Айыб алмагъанлай джашаб келе эсенг,
Ол заманда сен керти да таулуса.

Джигерликге къанат кере эсенг ишингде,
Таза иннет тура эсе сени эсингде,
Къарнаш шохлукъ миллетлеге — джюрегингде,
Ата джуртха суймеклик — сени кёзлерингде,
Ол заманда сен керти да таулуса.

Хар кюнюнгю игилик бла башлай эсенг сен,
Адамлыкъны шартларын да къатлай эсенг сен,
Къралынгы джашауу бла джашай эсенг сен,
Хар заманда да тюз джолну атлай эсенг сен,
Ол заманда сен керти да таулуса.

АНА ТИЛИНГ

Акзбайланы Шакъманнга

Хар кимге да багъалыды ана тили,
Хар кимни да ана тили — батмаз кюню.

Анангдан ичген сютюнгдю ана тилинг,
Белляуунгду эм юйюнгдю ана тилинг.

Бу шоркъулдаб баргъан суула — ана тилинг,
Бу сюелген мийик таула — ана тилинг.

Джерден чыкыгъан бу кыудурет — ана тилинг,
Кюнден кюннге джашнаб келед ана тилинг.

Пушкинни ол бай тили да тегед билим,
Ол да сениге экинчиге ана тилинг.

Аны ючюн сен кересе узакыдагынын,
Кенгден-кеннге эштиледи хар айтханынг.

Ол себебден хар кыайда да кёбдю кыарнаш,
Хар аллынга тубеген да — сениге джолдаш.

Бу эки тил бир-бирине бек алаамат,
Ала сениге экиси да — эки кыанат.

ТЫЛМАЧСЫЗЛАЙ

Есед, байды ана тилим, кюч беред,
Кюнден кюннге чагыад, кыанатын керед.
Хар миллетге ана тили багыалыды,
Ана тили тил байлыккыны тамалыды.

Совет джуртда бек кёб тюрлю миллетле
Джашайдыла джыйылыб бир иннетге,
Уруналла таулада эм тюзледе,
Селешелле тюрлю-тюрлю тилледе.

Керек болмайд алай а тылмач меннге:
Кыралымда хар кыалайдан келгеннге,
Хапар соруб, эркин ушакъ этеме,
Тылмачсызлай, негер болуб кетеме.

Белорус бла, эстонлу бла чыгыа джолгыа,
Грузинли бла, узбекли бла джолугыа —
Ким да болсун совет джуртда миллетден —
Селешебиз орус тилде джюрекден.

ДЖУРТСУЗ КЪАЛГЪАНЛА

1887—1905-чи джыллада, диннге алданыб,
Турциягъа эмда араб къраллагъа кечген
къарачайлылагъа атайма.

Д ж ы р

Туугъан джерибизден Стамбулгъа кетиб тебрedik,
Къарадыкъ да кёкде кюнню кёрмедик.

Ой, джылау-къычырыкъ ёзенни толтуруб барад,
Къабырлада джатханланы къобарад.

Атам сёз айталмайд, сёзю тамагъына тыгъылыб,
Джарлы эгечим къалды джолда джыгъылыб,

Топуракъ алгъанма азыкъ салычу артмакъгъа,
Малларымы кимле сюрелле джалпакъгъа?

Ой, кишней къалгъанды атым Ат-Чабхан тюзюнде.
Бизден джарлы ким болур джер джюзюнде?

Къойчу итлерим тенгизге къараб улуйла,
Баргъан суула бизге кюе къуруйла.

Кёзюм къан кёреди, Къара тенгизге къарасам,
Кеме тохтайд, тауларыма таралсам.

Бу кемеде бармай, мен сал агъачда баргъаем,
Тебердиде бир тебе болуб къалгъаем.

Кече арасында джулдузла джылаб батдыла,
Анам ёлюб, тенгиз тубюне атдыла.

Къара тенгизге къара кюн таякъла тиелле,
Къарачайда бизге къара киелле.

Тюшюбюз-тюнюбюз, ой джандан татлы джерибиз,
Къайда къалды Къарачайда элибиз?

Ой, джаханимни джети эшиги ачылыб,
Кау-куу болдукъ, къраллагъа чачылыб.

Киши джеринде этген муратына ким джетер?
Къарачайда къара къойланы ким кютер?

Атылыб къалсакъ да, биз кегет джыйыб ашарек,
Къарачайда къая башында джашарек.

Биз иман чакъырта, «Кавказгъа» деб, джан беребиз,
Намазлыкъгъа Кавказгъа айланыб киребиз.

Кёбле думп болдула, исси къумлагъа кёмюле,
Къарачайда къара суулагъа термиле.

Ой, джандет топуракъ мында туююлдю, Кавказдад,
Иннетибиз бу джерледе къалмазгъад.

Ах, джылаб джаларек, Къобанны ташын табханлай,
Къалыб кетмесин кюнубюз батханлай.

ДЖАШАУНУ ТУТУРУГЪУ

Джер саулай да джангырады,
Джазгъы кюнле келселе;
Къууат эки къат болады,
Сабанла сюрюлселе.

Джюрекге джыр орналады,
Чууакъ тангла атсала,

Кюн башындан салам бере,
Ол сабанла чакъсала.

Булутлада, джангур ийиб,
Джерге хапар айтсала,
Дуня нюр бет алады,
Сабанла чайкълалсала.

Къууанч ёсед, алтын тюзле
Саргълалыб баш ийселе,
Комбайнала гюрюлдешиб
Сабанлагъа кирселе.

Къоргъашынны дженгерикди
Бюртюкню ауурлугъу.
Сабан сюрюб, мюрзеу джыйыу —
Джашауну тутуругъу.

ДЖАЛПАКЪДА МАЛЧЫЛА

*Къарачай районда «Къумуш»
совхозну сют-товар фермасыны тамадасы
Урунууну Къызыл Байрагъыны ордени бла
эки кере саугъланнган Къасайланы Азанагъа
атайма.*

Хорламны джолунда
Атлагъан алчыла,
Атлары айтылгъан
Джалпакъда малчыла.

Фермала къуршоулаб
Совхозну джайлыгъын,
Тохтаусуз ёсдюре
Къралны байлыгъын.

Махтаулу ишлерге
Малчыла юрениб,
Сейирликди Джалпакъ,
Тюз кёкге тирелиб.

Ашыгъасыз ишге,
Танг белги бергенлей,
Ышарады кенгден
Кюн, сизни кёргенлей.

Къайгъысыз булутла
Джангургъа къозгъалыб.
Джетесиз алагъа,
Тюбюнден узалыб.

Джигерле, джигитле,
Сиз — насыб тутханла,
Сыйлары тауладан
Мийикге чыкъгъанла...

Къанат таууш эте
Сиз кийген джамчыла.
Ассалам алейкум,
Таулада малчыла!

ЧАЛКЪЫНЫ ЗАМАНЫНДА

Кюз. чалкъыны заманында,
Киши баш джаллатмагъанды,
Джалкъаулукъ этген болса уа,
Элинде сый табмагъанды.

Кюз орамда айланганны
Тенги тенгча кёрмегенди,
Саламлашама десе да,
Киши джууаб бермегенди.

Къарт адам анга тюбесе,
Айыб этмей кетмегенди.
Аллай джашха джангыз бир къыз
Сюйюб ийнар этмегенди.

Кюз орамны сакълагъанны
Тангы джарыкъ атмагъанды,
«Ол хауле» деген болмаса,
Киши атын айтмагъанды.

ЧАЛҚЫЧЫ ҚЪАРТ

Анга алтмыш джылдан артыкъ болса да,
Сакъалы да акъ тюкледен толса да,
Санамайын бир ишни да кыйыннга,
Тамадалыкъ этеди ол джыйыннга.

Алтыкъарыш чалкъысына базгъанча,
Киши ётер аллыма, деб къоркъгъанча,
Дюрюлерин кенг этеди айырыб,
Джыйыны да бирден тартад джайылыб.

ДЖАШАУ БЛА СЕН

Джашау меннге не беред деб, турма сен,
Керексизге тарыгъыула къурма сен,
Джашаудан, шо не юзейим, деме сен,
Бермегенлей, алыргъа излеме сен.

Хар адам да къуру мен кесим десе,
Бары джашаудан джулкъаргъа излесе,
Дуния насыбы эртде къурур эди,
Бизге джетмей, джашау таусулур эди.

АЛИЙЛАНЫ УМАРГЪА

Сабийликден фахмусу бла
Алгъа баргъан,
Джашлыгъындан илму джолгъа
Кесин салгъан
Тау элледен Алийланы Умарды.

Бютеу эсин билимин да
Халкъгъа бургъан,
Кёб джерледе джашауну да
Сынаб тургъан
Тау элледен Алийланы Умарды.

Партияны тизгинине
Талпыб кирген,
Декретни Ленин бла
Бирге сюзген
Тау элледен Алийланы Умарды.

Ленин бла Кремльде
Ушакъ этген,
Аны сёзюн хар ишинде
Чыракъ этген
Тау элледен Алийланы Умарды.

Кёб кьоркьунчлу кёзюледе
Таукел базгъан,
Ана тилде эм биринчи
Букварь джазгъан
Тау элледен Алийланы Умарды.

Шохлукъ джолну хазналыгъын
Халкъгъа айтхан,
Джахилликни тамыры бла
Кери атхан
Тау элледен Алийланы Умарды.

Джангы ёмюрде эм багъалы
«Окьюу» деген,
Окьюмайын артха кълалгъан
«Сокъур» деген
Тау элледен Алийланы Умарды.

Халкъны джолун терен билиб,
Толу джазгъан,
Халкъы суйюб, багъалатыб
Музей ачхан
Тау элледен Алийланы Умарды.

ДЖАНГЫ ДЖЫЛГЪА

Энтда бизни бир насыблы джылыбыз ётдю,
Энтда, бизге къанат бере, джангы джыл джетди.

Хар джангы джыл джангы ёмюрню башыды бизге,
Урунуу бла рахатлыкъны элтебиз бирге.

Совет адамд заманны да насыблы этген,
Джашауну джангы байрагъын мийикде элтген.

Джюреклены учундурад, чакъырад джашау.
Дуниягъа юлгю берген совет джуртха — махтау!

АЙ

Бир кёзюуде сен, оракъча бюгюлюб,
Биз ийилиб, салам бере тургъанбыз,
Булутланы ичлери бла сюзюлюб,
Баргъанынга сукъланыб къарагъанбыз.

«Джангыз кьойчу минг кьойну кютеди», деб
Сени юсюнгден джомакъла да айтханбыз,

«Джелмаууз Айны джутуб къяды», деб
Шок атыб, даурбазла кякыгъанбыз.

Джарыгы да дуняны толтуруб,
Тамаша Ай бирча хурмет салады.
Джомакъны, тюшню да тюнге буруб,
Ракетабыз Айгъа кетиб барады.

КЪАЗИЙЛАНЫ БОРИСНИ ДЖЫРЫ

Кавказ тауладан Прагагъа дери
Элтдиле уруш джоллары.
Темир бугъоула сынагъандыла
Тулпар Борисни кьоллары.

Политрук болуб, партизан болуб,
Дерт кяйтараенг джаулагъа.
Сени хапарынг бир кеч джетгенди
Ол кесинг ёсен таулагъа.

Джерни башына ёртен джайылыб,
Къаллай заманла кетдиле.
Къара кюнледе чех партизанла
Сениге къарнашлыкъ этдиле.

Джетген джеринге таукеллик эте,
Кёб тутмакъланы кьутхардынг;
Джуртуму кёред бу толгъан ай деб,
Тюбюнден къараб сукъландынг.

Сен алты джерде алты лагерден
Ётгюрлюк этиб кьутулдунг;
Гестапо кеси ызынгдан тюшюб,
Бир аман кюнде тутулдунг.

Ой, кёкню баргъан кёксюл булутла
Прагагъа джетиб къайталла.
Джан аямайын кюрешгенингден
Эки къралда айталла.

Къобан ёзенден Ташкёпюр элге
Бир салкъын аяз урады.
Борис ишлеучю Къарачай шахар
Аны унутмай турады.

Ата джурт ючюн ёлюб кетгенле
Халкъны эсинде къалалла.
Ехтем Борисни джигитлигинден
Энд китаблада джазалла.

УКРАИНАГЪА ТАУЛУНУ СЮЙМЕКЛИГИ

Джашасам да мен Кавказны бу сейирлик
джерлеринде,
Украинагъа суймеклик орналгъанды джюрегимде.

Бир къарнашым къара кюнде сакълагъанды
сени джаудан,
Ата юйюча, багъалатыб, ол Украинаны саудан.

Бир къарнашым джан бергенди, Киев,
къучакълаб сени,
Украини къызла салалла къабырына гюлленн.

Украин джашлары, ёрлеб Кавказ тауларына,
Къадамача сюелгенле фашистлени алларына.

Джюрек башха тюрю урад, мен «Украина»
десем,
Тауладан ёрге чыгъама, тюзлерине тебресем.

КЮНЛЮ АЗЕРБАЙДЖАН

Эштиученем кёбдю, деб гюл Азербайджанда,
Джери байд, деб аз кьонакъялайд, деб сууукъ анда.

Бакудад, деб нефтни да табхан анасы
Тенгиз тюбюнден алад, деб Джуртну хазнасын.

Эштиученем махтатад деб джуртун джюзюмю,
Кёб тюлдю, деб аллай джери бу джер джюзюню.

Кёрмегенлей суйген эдим Азербайджанны,
Тюшюмде да кёрюб турдум сора мен аны.

Джазыу кеси буюрду да насыб кюн манга,
Бек ашыгыш салыб келдим Азербайджаннга.

Тюз ма ол мен эштгенча аласд хар зат,
Чомарт халкъны джюреги уа — чексиз аламат.

Хар бири энчи тенгича кёреди сени,
Джылы эм джарыкъ да этед кюплеринги.

Бу ашхылыкъ этилгенин кёрюб хар джаннга,
Билдим нек айтылгъанын кюню, деб
Азербайджаннга!

АППАЛАНЫ ХАСАННЫ «КЪАРА КЮБЮР» РОМАНЫН ОКЪУЙ

Хар не тюрюлю да бек кёбдю кюбюр,
Санаб санларын айталмам —
«Къара кюбюрча» аты айтылгъан
Мен башха кюбюр табалмам.

«Къара кюбюрню» башын ачханлай,
Бир къара ёмюр башланад:

Халкъны термилиб джашагъанына
Джюрегим кемсиз къыйналад.

Эски заманны мыдах кюнлери,
«Къара кюбюрге» джыйылыб,
Ала бары да къалай туралла,
Аны ичине сыйыныб?

Зорлукъ джашауну кюзгюсю болуб,
«Къара кюбюр» къараб турад,
Таулуну бюгюн джашауун кёрюб,
Ол кече-кюн да сукъланад.

Хар не тюрлю да бек кёбдю кюбюр,
Омакъ джасалыб, боялыб,
Аппа улуну «Къара кюбюрю»
Алтын кюбюрден багъалыд.

ДОХТУРЛА

Джер юсюнде усталыкъла тул-тубан,
Хар адам кесине бирин сайлайды,
Джюрегинде дарманлыгъы болгъан а,
Джашауун да дохтурлукъ бла байлайды.

Саулукъдан багъалы не бард адамгъа,
Рысхы, хазна — барысы да джалгъанды.
Дохтурлалла адам улун сакълагъан,
Дохтурну айтхан сёзю да дарманды.

Адамны бир ауругъаны болгъанлай,
«Ой аллах», деб ол дохтургъа барады;
Кече-кюн да юсюне ёре туруб,
Дохтур аны аджалдан къутхарады.

Мингле бла адамланы кырыучу
Аурууланы кзурутханла алалла.
Тели ауруу, эмина чёблерикле
Кюлюб-ойнаб бюгюн джашаб туралла.

Бютеу халкыны саулугуна болушуу
Башха болмай джашауну тамалыды.
Тюзюн айтсакъ, дохтурну акъ халаты
Дунияда кийимледен багъалыды.

НАСЫБ КЮНЛЕ

Насыб кыайда болур, деб
Сагъыш этиучендиле.
Насыб излей бир-бирде
Аугъа тюшюучендиле.

Бир-бирде насыб кюнле
Сормай келиучендиле,
Тюз оджакъдан тюшгенча,
Кыууанч бернучендиле.

Бир-бирде насыб кюнле
Алынгы сакълайдыла,
Кёрмей озуб тебресенг,
Ызынгдан атлайдыла.

Бир-бирде насыб кюнле
Сени чакъырадыла,
Бизге кыонакыбай бол деб,
Кетмейин турадыла.

Бир-бирде насыб кюнле
Эшикни ач дейдиле,
Кеслери сени алыб,
Насыбха бёлейдиле.

ТЮБЕШИУ

Сюйюнчланы Азаматха

Дунияны аулаб келдинг,
Берлин, Прага кьоймай,
Энд кьарайса шахарынга,
Кьарамындан тоймай.

Чегет шуулдай эди,
Болджалгъа тэзалмай,
Кюн булутдан кьарай эди,
Ол нюрюн тэгалмай.

Булбул мыдах джырлай эди,
Уясына кирмей,
Таула джолгъа кьарай элле,
Не этерге билмей.

Теберди суу сени кёрмей,
Бети тюрленгенед,
Къобан сенден хапар излей,
Аллынга кетгенед.

Сюйюмчюню сакълай эди
Энд Джэгетейинг да,
Ата джуртда болур эди
Сени джюрегинг да.

Бизни кэзюнге кэргюзе
Болур эдинг сен да.
Алгъышлайбыз келгенинги
Минги Тау да, мен да.

ТЕНГИМ

Бир тенгим барды кесине элтген,
Меннге таймаздан аккылы юретген.

Аны джюреги кимге да тазад,
Тенглик этерге кимге да базад.

Кимге да билим беред аяусуз,
Менича тенгле — анга санаусуз.

Мен хаман аны джокълайма кыаты —
«Китаб тюкенди» тенгими аты.

КЪАЙСЫН СЕЛЕШСЕ

Кзулийланы Къайсыннга

Джаз джууукълашады дейбиз,
Кёк кюкюресе.
Сагъышла джазгъа тарталла,
Къайсын селешсе.

Эжиу къалай алааматды,
Джыргъа келишсе.
Джюрекге джыр орналады,
Къайсын селешсе.

Устаз разылыкъ табады,
Билим юлешсе.
Иннетниг таза болады,
Къайсын селешсе.

Төгерек бирден джашнайды,
Тауда чум бишсе.

Къыш да джайча кёрюнеди,
Къайсын сёлешсе.

Таулу таукел ышарады,
Шаудандан ичсе,
Чегемден хауа урады,
Къайсын сёлешсе.

Ким да унутуб къоялмайд,
Таугъа илешсе.
Сёлешедиле таула да,
Къайсын сёлешсе.

Мени къадардан тилегим
Толургъа тюшсе:
Шо джюз джылдан биягъынлай
Къайсын сёлешсе.

ЗУМАҚЪУЛЛАНЫ ТАНЗИЛЯГЪА

Къарачайгъа сен аз келиб,
Кесинги кюсетгенсе.
Айтама, таугъа тирелиб,
Тауланы джыры сенсе.

Белгнлисе таугъа, тюзге,
Эркин ушакъ этөрча,
Джукъ кёрюнмейд кёзюбюзге,
Тау аязгъа джетерча.

Джюрек къууанч къалай этсин,
Этген мураты толмай?
Насыб меннге къалай келсин,
Къаяда гюлле болмай?

Сен кюнлени бир кюнюнде
Бир танг болуб атханса,
Таулуланы юйлеринде
Сен кесинг чырахтанса.

Китабларынгы кёргенлей,
Мен окъуйма эрикмей,
Шо кесинги эслегенлей,
Кёз джарыгъым дерикме!

САУ КЪАРАЧАЙНЫ ЭГЕЧИ

Бурун заманда джерни башында,
Белгили болуб хар кимге,
Санауладан энчи айырыб,
Сый бергендиле джетиге.

Сен а джашайса бизни ёмюрде,
Бирде — шахарчы, бир — элчи,
Тауну, тюзню да бирча суратлай,
Джети къарнашны эгечи.

Къаллай кюнде да халкъ бла бирге,
Насыб излемей сен энчи,
Джюрегинги да чырахтан этиб,
Джети къарнашны эгечи.

Мен айтмасам да, махтау юсюнгде —
Поэзияны эммечи,
Минги Таугъа да къонуучанд назмунг,
Джети къарнашны эгечи.

Эки тилде да окъуйбуз сени,
Керек тюлдю тылмач-келечи.
Сен — малкъар халкъны джаннган джулдузу,
Сау Къарачайны эгечи!

МАҚИТЛАНЫ САФАРГЪА

Сени фахмулу джолунга
Кесим шагъат болгъанма,
Сыйлы ат аталгъанын
Эштиб бек къууанганма.

Джаш джылларынгдан башлаб,
Халкъгъа къуллукъ этгенсе;
Халкъ толу багъа берген
Дараджагъа джетгенсе.

Мен «малкъар халкъ» деб айтсам,
Терк эсима тюшесе.
Халкъны насыбы ючюн
Кече-кюн кюрешесе.

Сен таулагъа айланыб,
Бек учунуб къарайса.
Сенден кенгдеди къартлыкъ —
Джетген джашча алайса.

Бюгюн тамам къууаныб,
Халкъ сени алгъышлайды.
Бир къанатынг — Малкъарынг,
Бири уа — Къарачайды!

ДЖАНГЫ КЕЛИННГЕ СЕЗЮМ

Сен ойлашыб эмда энчи сагъыш этиб,
Эл джыйылыб, тоюгъузгъа алгъыш этиб,
Сюйгенинг бла бир этгенсе джазыуунгу,
Энди къалай къурарыкъса джашауунгу?

Хар кюнюн да къууанч бла ётуб бармаз,
Хар кюнюн да къайгъысызлай кетиб бармаз;

Бирча тюлле табигъатда айла, джылла,
Бирча джарыкъ джырланмайла халкъда
джырла.

Джашау джолла кёб затлагъа тубетирле,
Бир терслерле, бир терсинги тюзетирле.
Сен бек сакъ бол бир затны унутмазгъа,
Кече-кюн да чырт эсингден къурутмазгъа.

Сен юйюнгде эркишинги бек багъалат,
Анга сый бер, хар кимден да аны джарат,
Эртденликде таугъа-тюзге ашыра чыкъ,
Къайтыб келсе уа, аллына ышарыб чыкъ.

Сен тас этме кёзлерингде ийнагъынгы,
Сюйюмлю тут сен санынгы, чырайынгы;
Къыйнама сен сёзюнг бла керексизге,
Не тарыкъма хоншулагъа, тийрегизге.

Джай да, къыш да эркишинге сен къанат бол.
Алай этсенг, башха тюрлю боллукъду ол.
Кёз джарыгъым дер да, сени эркетир,
Таугъа, тюзге кёзлеринде сени элтир.

Къыйналырча бир сёз айтмаз ёмюрюнде,
Сен джашарса джюрегини теренинде.
Кёбле сени насыблы деб, сагъынырла,
Шо алача бир болсакъ деб, сукъланырла.

Джаным, десенг, ол да сеннге джанын берир,
Дунияда хар кимден да сыйлы кёрюр.
Булутсуз кюн тийиб турур юсюгюзге,
Насыб сормай келиб турур юйюгюзге.

Хар адамны джарсыууна
Джюрегим джарсыйд;
Кесиме башхалагъа да
Ол бирча ауруйд.

Ажымлыгъа кыйналама,
Джюрегим эриб.
Къууанчыма къууанмайма,
Мугурну кёрюб.

УЛХУЧУ

Бир заманда адам эдинг, иги эди хар затынг,
Энд кесингден бошагъанса — «улхучуду» сени атынг.

Намысынгы, бетинги да аякъ тюбуне атыб,
Былай учуз къалай болдунг, адамлыгъынгы сатыб?

Къалай къарайса уялмай, сен кюзюде кесинге?
Улху ала тургъанынг кёрюнемид кёзюнге?

Тенглеринг ыйлыгъадыла санаргъа сени тенгнге,
Ышарыб улху бергенле «сатлыкъ ит» дейле сеннге.

Кесинге налат бериренг, халкъ не айтханын билсенг,
Джерде джыландан да эрши кёрюнесе энди сен.

Хазыр болуб тургъанынгы улхугъа сатылыргъа
Бетингден айталмайдыла — бетинг джокъду айтыргъа.

«Майна улхучу» дейдиле, сен орамда кёрюсенг,
Сын ташынга «улхучу» деб джазарыкъдыла ёлсенг.

ТИЛЧИ

Кесине базыб,
Багушну къазыб,
Етюрюк джазыб,
Бу тилчи джазыкъ
Кёбню ишинден бёлгенди;
Бир тенги болмай,
Джашауу онгмай,
Мураты толмай,
Бу тилчи джазыкъ
Сора аман бла ёлгенди.

ЛАДАЛЫ ДЖАШ

Къой фермада ишлединг,
Муратларынг тола да,
Энди къоюб сюрюуню,
Сен алгъанса бир «Лада».

Джарашханса асфальтха,
Къалдыла сырт-тала да.
Сени бёгек этгенди,
Джым-джылтырай, ол «Лада».

Шэхарда иш берселе,
Сен сылтаула сала да,
Айланаса «кёз ача»,
Къара терлеб ол «Лада».

Сеннге неге керекди
Юй бийче да, бала да:
Джашауунгда тутурукъ
Болуб къалды ол «Лада».

Авариала этдинг,
Сен кзулакъ от ала да.
Башын алалмай сенден,
Къыйналады ол «Лада».

Гютдю болуб джатады
Бюгюнлюкде ол «Лада».
Энди барсанг да къайтыб,
Бек юркерле къойла да.

ЗАРАНЛЫ БЕРНЕ

Машинагъа джюк эди
Алыб баргъан ол хазнанг:
Джетеред джюз адамгъа,
Башдан-аякъ санасанг.

Бир къауумну эслери
Бир бернеде, бир сенде.
Ол затланы бир джолгъа
Ким табалыр тюкенде?

Юлешеенг бернени,
Юй тюбюнде джайылыб,
Кимни неси болгъанын
Бир-биринден айырыб.

Унутмайын бирин да,
Айта эдинг атлары,
Бешикде сабийлерин,
Елюб кетген къартлары.

Къайын ана къууанчын
Тыялмаед ичинде,
Келин алыб туругъа
Огъай тюлед хар кюнде.

Барын чачыб бошадынг,
«Джууукълукъну бегитдинг».
Келинчикни кесинден
Сен бернени баш этдинг.

Сениге алгыш этдиле,
Джууукъ-тенг да къууана,
Джукъламайын чыкъдыла,
Сен бергенге табына.

Хоншуладан бири уа
Джаратмады хотасын,
Есюб, юйреб тебреди
Ол хотаны хатасы.

Бири бирин къыздыра,
Арада сёз ачылды,
Джашны, къызны джанындан
Бедиш-сёгюш айтылды.

Арадан ай кетмейин,
Келген келин къоюлду,
Онбеш джылны «ишленгси»
«Берне къала» оюлду...

Берне аз-кёб болса да,
Сёз, къайгыды бергени.
Нек турабыз къурутмай
Бу заранлы бернени?!

СЕН ТЕБСЕСЕНГ

Д ж ы р

П. Р.

Хар заманда къууанч болган юйледе
Той этерге бек сюелле джыйылыб.

Тюрлю-тюрлю бек кёбдюле тебсеуле,
Тебсегенни кёзю-къашы кыйылыб.

Припев:

Сен тебсесенг, кёк да чууакъ болады,
Сен тебсесенг, ёзен нюрден толады,
Сен тебсесенг, къобуз джарыкъ согъады,
Тебсегенинг кёзден кетмей къалады.

Бир къауумла тебсейдиле сюзюлюб,
Бир къауумла тебсейдиле чалдырыб,
Бир къауумла тебсейдиле акъырын,
Бир къауумла тебсейдиле чанчылыб.

Припев.

Тебсегенни ойнайдыла санлары,
Тебсегенде уллудула муратла.
Харс барады къобузну биргесине,
Тебсегенинге битедиле къанатла.

Припев:

Сен тебсесенг, кёк да чууакъ болады,
Сен тебсесенг, ёзен нюрден толады.
Сен тебсесенг, къобуз джарыкъ согъады,
Тебсегенинг кёзден кетмей къалады.

КЪОБУЗЧУ

Тохчукъланы Анасха атайма

Ауруу, къартлыкъ сени бюгюн
Хорлагъандыла,
Кыйынылыкъла джюрегинги
Бошагъандыла.

Озгъан заман алай дженгил
Унутулмайды.

Алтын тиекли къобузунг
Энд согъулмайды.

Кёрюнмейди, ол кюбюрге
Салыннганды да,
Кюбюрге да къара кирит
Тагъылгъанды да.

Алай а джюрскге кирит
Салынамыды?
Джюрек сезимни тыяр кюч
Табыламыды?

Бир кюн аадынг къобузунгу,
Сен тезалмайын,
Сылаб-сыйпаб ийнакъладынг,
Кёз алаалмайын.

Тиеклерин басыб кердюнг,
Къалтырамайын,
Сора сен согъуб башладынг,
Бир къарамайын.

Тартыуланы согъуб бардынг,
Сен къыйналмайын,
Къобузунг учуб баргъанча,
Тохтаялмайын.

Джаш джылларынг кёз аллынга
Сюелгендиле,
Къарачайда арбаз тойла
Кёрюннгендиле:

Бел кьатдырыб джашла тойда
Чайкьаладыла,
Къызладан кёз алмагъанлай
Айланадыла.

Тюз тебсеуге къызгъандыла,
Къобуз джер джара;
Кёз-къаш бла сёлешелле,
Сюзюлюб бара.

Той тамада кюрешеди,
Арый билмейин.
Абезекге барадыла,
Билек иймейин.

Энд стемей башланганды,
Бир къарачыгъыз,
Тойда аякъ басдырасыз,
Артха къачыгъыз.

Таулу джашла энд джангызгъа
Чанчылгъандыла.
Насыб эшикле былайда
Ачылгъандыла.

Бармакъла уа тисклеге
Джан саладыла.
Къобузчугъа къарагъанла
Ахсынадыла.

Той тохтамайын барады
Юч кюнден бери.
Келиб, тойгъа къарайдыла
Къартлагъа дери.

Бютеу ёзен зауукъдады,
Къууанчдан толуб.
Къарт-Джурт элде эм насыблы
Къобузчу болуб...

Къарачайгъа джангы шахар ишлениб,
Халкъ джыйылыб анга байрам этгенди.
Къобузунг бла келиб тойда бир сокъ, деб
Гюрджю улу кеси барыб тилегенди.

Къобан сууну тюз джагъасын энишге,
Къобуз согъа, сен файтон бла келгенсе,
Джангы шахарны ачылгъан кюнюнде
Микоянны кесин да тебсетгенсе.

Къобузунгу джюз тюрлю сёлешдириб,
Адамланы эслеринде къалгъанса,
Москвадан келген сыйлы къонакъладан
Ма ол кюнде энчи махтау алгъанса.

Къобуз согъа, сен киргенсе шахаргъа,
Кёбден бери энди анда джашайса,
Аурууунгдан маджал болгъан заманда
Аллай хапарланы айтыб башлайса.

Аллай кюнле джюрегинге
Орналгъандыла.
Ауруу, къартлыкъ сени оруннга
Байлагъандыла.

Тиеклени бююн басдынг,
Солуу алмайын,
Джашлыгъынгы сен ызына
Къайтаралмайын.

Сора къобузну тохтатдынг,
Арыб къалмайын.

Этда кьаллай бир турлукьса,
Кьолгъа алмайын?

Энчи тартыуларынг халкьгъа
Джайылгъандыла,
Сени юсюнгден газетледе
Джазылгъандыла.

Кьобузчула келиб сенден
Юренгендиле,
Эм устагъа ала сени
Тергендиле.

Кьобуз тауушунгу Кьобан
Унуталмайды,
Сенича Кьобан ёзенде
Джан согъалмайды.

Сени озгъан джаш джылларынг
Ма алайдыла.
Кьобузунгу таула этда
Тапсыкьлайдыла.

КЪОБУЗГЪА ДЖАН САЛДЫРГЪАН

Темиркъазакъ кёкню сыйлы
Джулдузуду.
Сейир таууш, билчи, кимви
Кьобузуду?

Баш байлыгъы кёлню — къара
Кьундузуду.
Джан салдыргъан, билчи, кимви
Кьобузуду?

Джылтырагъан Миңги Тауну
Акъ бузуду.
Къууанч бергея, билчи, кимни
Къобузуду?

Билчи, кимди къобузлааны
Сёлешдирген?
Хар байрамда халкъ джыйылыб,
Той этдирген?

Шахарланы, элени да
Кёб аулагъан?
Хар джол сайын къобузу бла
Саугъа алгъан?

Къобуз согъа, кюню батхан
Тангы атхан?
Джапындан да къобузун бек
Багъалатхан?

Халкъны барын бютеу бирде
Разы этген?
Керек джерге, сёз айтдырмай,
Кеси джетген?

Ансамбльде къобуз согъа,
Алгъа чыкъгъан?
Талай кере Кремльде
Къобуз сокъгъан?

Аны юсюнден айтырыбыз
Бизни бирди:
Ким билмейди — ол Къуллааны
Лубекирди.

АНАМА

Джолоучу болуб кетиб тебресем,
Сен «иги джолгъа», деб ашыраса;
«Балам къолума къууаеч бла келсин»,—
Деб тилек тилей. сакълаб гураса.

Терезесинден къарай вагонну,
Чыкыгъая джашаугъа бек къууанама,
Бир чырмау чыгъыб къалмагъаед, деб
Сагъышлы болур мени анам а.

Сансыз-санаусуз кѣб джолоучула,
Тюз бир юйюрню адамларыча,
Барабыз алай, огъурлу анам,
Чыртда джукъ джокъду, сен къыйналырча.

Кѣзлеримде уа сени сыфатынг,
Къайсы шахаргъа, элге барсам да,
Уллу Джуртубуз сеничад бизге,
Къайгъылы болма, мен кѣб къалсам да.

Сен хоншулагъа мени сагъыныб,
«Къайда эсе да айланад» деме:
Узакъ кетсем да сени къолунгдан,
Ата джуртумда мен — юйюмдеме.

АНАМА ПИСЬМО

Поезде

Саулугъунг кетгенд, сен ауруучуса,
Тюз ышанмайса кеси-кесинге,
Къартлыкъ хорларгъа эртде болса да,
Елюм келгеалей турад эсинге.

Алай а юйде биргенге турсам,
Ауруб джатсанг да, рахатды кёлюм;
Мен не эсе да базама сеннге,
Юсюм бла ётюр келмез, деб ёлюм.

Юйден узакъгъа кетсем а, анам,
Бир къоркъуу алад эсими саулай,
Келиб къалыр да джан алыучу деб,
Тюз мен кетгенлей, джанынгы даулай.

Таб бир-бирде уа, тынчылыкъсыз болуб,
Мен сагъыш эте чыгъама тангига.
Бу къоркъууму хатерин этмей,
Къалай келалыр ачы ёлюм санга?

ТЕНГЛЕГЕ ДЖУУЛАБ

Джырламайын ашырмаем джангыз бир кюнню,
Къууанчлада джырым тангыга джете эди;
Джыр джюрегин джарытаед эрлай хар кимни,
Хар бири да меинге алгъыш эте эди.

Эртден-ингир деб къарамайын мен ёмюрде,
Джырлай эдим, джолгъа чыгыб тебресем да;
Джюз джыр мени биргеме эди хар бир джерде,
Кесим джангыз тау башына ёрлесем да.

Ол заманда джарлы анам сау эди мени,
Ол тынгылаб, анга да кёб джырлай эдим.
Мен джыр бла ашыраем насыб кюнлени,
Сенсе мени джырлатхан, деб къарай эдим.

Энди уа джыр бир да келмейд эсеме,
Джыр джырлатыучу джюрегим кюйгенди да;
Джыр неди, деб сорама мен кеси-кесиме,
Джарлы анам джер тюбуне тюшгенди да.

Къыл къобузум къабыргъада мыдах
тагъылгъанлай,
Мен джырларгъа, ол согъаргъа джарамайын;
Мен джашайма, кече-кюн да ахсыннганлай,
Сау юч джылны аны къолгъа алалмайын.

Емюрлюкге орналгъанд энд бушуу мениге,
Бир кюнюм да озмайд джюрек къыйналмайын;
Къайгъылыдыла, джашаууму кёрюб тенгле:
«Турлукъмуса, — дейге, — энтда джырламайын?»

Эшитигиз, тенгле, сиз мени джууабымы:
Согъарыкъма къыл къобузну мен, джыламайын,
Джырларыкъма энтда биягъы джырларымы,
Джашар ючюн сиз ёксюзлюк сынамайын.

СЕН КЕТГЕНЛИ

А н а м а

Сен кетгенли тюрленгенди бютеу табигъат,
Башха тюрлю кёрюнеди меннге хар бир зат.

Шоркъулдамай, шуулдамай барады суу,
Тёгерекге къарайма да, тёгерек къуу-шуу.

Кёрюнелле тау кёлле да мутхуз эм сай,
Толалмагъанлай тургъанча кёкде да ай.

Сен кетгенли ахсынады насыб узакъдан,
Кёзюме къараялмайла таула мыдахдан.

Къара суула къайнамайын чыгъалла джерден,
Бушуу джелле джюрегиме уралла бирден.

Эртденликде къызармайын чыгъады кюн,
Джанкъылыч да тас этгенди сейир тюрсююн.

Къанат къакъмайын учады къуш уядан,
Сен кетгенли шор кетгенди дуниямдан.

НАСЫБЛЫ ТЕНГИМ

Лобжанидзе Назирге

Къууаннгандан той тутарем бюгюн мен,
Кенгден къараб шо анамы бир кёрсем,
Керексизге сен къыйнама кесинги:
Ананг сауду — насыблыса, тенгим сен.

Къууанчымда къууанмайма, сен ийнан,
Екюнеме мен, анамы кюсесем.
Ышаргъанлай къара сен дуниягъа:
Ананг сауду — насыблыса, тенгим сен.

Кёзлеримден тёнгерейди джыламукъ,
Мен эсиме джарлы анамы тюшюрсем,
Джашауунгда сукъланма сен бир затха:
Ананг сауду — насыблыса, тенгим сен.

Мен анамы унуталмам ёмюрде,
Къартдан тохтаб, муккур болуб бюгюлсем.
Джюрегинги Минги Таудан мийик эт:
Ананг сауду — насыблыса, тенгим сен.

Мен анасыз таралама кёб джылыны,
Не боллугъед анам къалыб, мен ёлсем.
Сени ананг джюзден артыкъ джашасын,
Ананг суйген чакълы джаша, тенгим, сен.

АТАМ

Тау элледен колхоз къурай башлагъанлай,
Ары бериб, мал юлюшюн, арбасын да,

Мени атам сыбызгыны таралтханлай,
Къууанч этгенд ол юйюл эм арбазын да.

Ара малдан джангы ферма къуралгъанлай,
Малчылыкъны сайлагъан эди атам да,
Джашай эди, хар затха да къайгъыргъанлай,
Ол саулукъдан джогъед мени бир хатам да.

Ишлей эди ол атып айтдыргъанлай,
Салам бере кюнюне-кечесине да,
Бек огъурлу адамгъа саналгъанлай,
«Ол мубарек» деучен элле кесине да.

Джюреги уа талпыныудан толгъанлай,
Бир да келмей энчи махтау, сый эсге да,
Ударник эм стахоновчу болгъанлай,
Барыучанед ол крайда съездге да.

Фашист итле джерибизде кёрюнгенлей,
Эки джашын ийнб къанлы ёртеннге да,
Ол джыллада кече кюн да ишлегенлей,
Джукъламайын тюбей эди эртденнге да.

Энди мен Тебердиге хар баргъанлай,
Олсагъатдан сагъыналла атамы да.
Туугъан элим, сени кёрюб джарыгъанлай,
Мен аярыкъ тюлме сенден джанымы да.

Джашаед атам окъуугъа термилгенлей,
Бюгюн кибик эсимдеди айтханы да.
Эм насыбха ол билимни тергегенлей,
Джангыз эки хариф эди джазгъаны уа...

Мени уа джазгъанларым басмаланганлай,
Саналсам да мен илмулу инсаннга да,
Къууанама: элде сёз башланганлай,
«Ахияны джашыд» деб, сый берелле манга да.

КЕСИМЕ СОРУУЛА

Мен бир тау элде туудум, джукъ
Къонулдуму?
Юйде насыб не кёб неда
Аз болдуму?

Атам, анам разы болуб
Кетдилеми?
Неда туугъаныма ажым
Этдилеми?

Сабий кюнлерим чууакълай
Етдюлеми?
Джюрек джарсыула сабийлей
Джетдилеми?

Джаш джыллада къууанч, насыб
Сынадыммы?
Дуниягъа таралыб мен
Джыладыммы?

Адамлагъа хайыр, заран
Этемеми?
Инджилгенни сан этмейин
Кетемеми?

Джарсыуума бюгюн киши
Джарсыймыды?
Къыйналгъан кюнюмю кёрюб,
Ачыймыды?

Мени кёрюб, киши сукъланч
Къараймыды?
Неда мени таярымы
Мараймыды?

Джюрегими ачыкълыгын
Билемилле?
Не ызымдан къара сабан
Сюремилле?

Танышларым мени эзде
Тутамылла?
Кёзюмден бир, артдан башха
Айтамылла?

Мен сый берген мени сыйлы
Кёремиди?
Джюрегинде меннге орун
Беремиди?

Джангылгъаным болса, аны
Кечемилле?
Не гюнахсызлай сёзюмю
Этемилле?

Насыб кюле меннге энтда
Къайтырламы?
Мен кыйналсам, кюлюб хапар
Айтырламы?

Кесим мурат этгелимча
Болурмамы?
Огъесе мен бушууладан
Толурмамы?

Аурууму мен юсюмден
Атармамы?
Узаймайын тебе болуб
Джатармамы?

Елсем, бирле джюрек ауруу
Табарламы?
Не джюрскден эрлай алыб
Атарламы?

ТЕРЕНБАЙНЫ ТЕКЕСИ БЛА ТЕНГЛЕРИ

Теренбайны текеси
Аны бек инджитгенди:
Тангига дери макъыра,
Тюз джаньындаи этгенди.

Теренбай кёб ойлапыб,
Бир мадар излегеуди.
Ол тенглерине келиб,
Аладан тилегенди:

«Ма ол теке саулукъдан
Саулугъум тауусулгъанды,
Меннге тынчлыкъ керекди,
Мал дегенинг джалгъанды.

Теберди ёзенинде
Сиз текени кесигиз,
Отха да къазан асыб,
Сохта, джёрме этигиз.

Бу тау хауада ойнай,
Сиз текени ашарсыз,
Мени разы этсегиз,
Къууанч эте джашарсыз».

Тенглени джууаблары.

Биринчиси:

«Аз болса да заманым,
Сеннге бек кыйналама,
Сансыз этиб кюяргъа
Бюгюн мен уялама».

Экинчиси:

«Сени мыдах эталмам,
Биз эки тенг — экибиз.
Джарсыуунга джарайым,
Болмагъанды дертибиз».

Ючюнчю:

Инджилгенинги кюрюб,
Джюрегим бек джарсыйды.
Текени биз ашасакъ,
Кесине да ол сыйды».

Тертюнчю:

«Джанынга тиймез ючюн,
Мен биргенге барырма,
Ол къайгъылы текеден
Юлюшюмю алырма».

Бешинчи:

«Бек аманига джетгенсе,
Сен текени тыялмай.
Кесими джарсытайым,
Хатерингден чыгъалмай».

Алтынчы:

«Мен да къалай къалайым,
Инджиуунге инджилмей.
Кёб кюнню сен кыйналдың,
Бизге айтыргъа билмей».

Джетинчи:

«Уллуду тарыгъыуунг,
Уялма, сен, тартынма
Керти амалсыз эсенг;
Заманны бош ашырма».

Теренбай бек къууанды,
Аякъ тюбде чёб сынмай.
Барын да «хо» этдирди,
Андак кёб да джалынмай.

Джетиси да кетдиле,
Сууджагъагъа эринмси.
Зауукълуду кюнлери,
Кёкде булут кёрюнмей.

Тишликле, эм къазан эт,
Бу тенглеге артыкъды.
Теренбайны джюреги
Бююн кемсиз джарыкъды.

Текечикни джутдула,
Кюн тауладан батхынчы.
Энди Теренбай джукълар,
Уянмай танг агхынчы.

Теренбай:

«Ашадыгъыз, ичдигиз,
Бары сизге халалды.
Тенгсиз къалыб кетмеклик
Джашауда бек аманды.

Ма ол теке амалтын
Мен замансыз ёлеем.
Кёб тенглени ичинде
Сиз керти тенг кёрсем».

Тенглени биринчилери:

«Адамлача энди сен
Рахат джатыб джукъларса,
Быллай джарсыу кюнюнде
Бизни энтда джокъларса.

Къыйынлыкдан къутхардыкъ,
Муратынга джетерсе,
Аны ючюн сен бизге
Бир семиз ирк кесерсе».

ТЕРТТИЗГИНЛЕ

Чууакъ кече толгъан Айгъа бир къара:
Джукъ джетерми ариулукъну ёлчесине?!
Иги сагъан мийик кёкде Айгъа чыгъыб,
Бир къараред Джерни толгъан кечесине!

* * *

Халкъы багъалы кёргенни
Хар заманда кёлю токъ.
Ана тилин суймегенни
«Анам» дерге эркинлиги джокъ.

* * *

Тенгим тюлд, деб ат башында сёлешме,
Лбынганга сюрюнсю, деб халы эшме,
Учуз болуб, кукаланыб сёлешме,
Кемлигинги башхала бла юлешме.

* * *

Джашаудан оюм алмай,
Къолуша къалам алма;
Джюрекге джазылмагъанны
Сен къагъытха да джазма.

* * *

Джерибизни кече-кюн да ийнакълай,
Джаниган отха киребиз, аны сакълай;
Олду дейбиз хар кимни кёз джарыгъы,
Сора артдан болабыз тонурагъы.

* * *

Эртде туруб бир тау элде бирсулен,
Эшегин джерлеб, отунга баргъанды,
Джибин бир къат джетдиралмай, ачудан
Эки къат джетдиралсам, деб тартханды.

ЭСКИ НАЛ

Бара-барыб биреулен
Бир эски нал табханды,
Кесек сагъыш да этиб,
Сора былай айтханды:

«Тола эди тилегим,
Хар зат болаед къолда,
Юч нал бла шо бир ат
Табсам эди энд джолда».

ЕФРЕЙТОРНУ МОНОЛОГУ

Георгий Ладонщиковдан

Бир джылны мындан алгъа
Военкоматха бардым,
Болджал салмайын,
Алай а мен кыйналдым,
Сюйюб тургъан кызымы
Къююб кеталмайын.

Аскерде джети кюнню
Тюшюм-тюнюм ол болду,
Кечим табмайын.
Сен хомух боласа, деб
Сержант да ауаз берди,
Ариу айтмайын.

«Мыдах болма», — деди ол, —
Сюе эсе кыыз сени,
Сакълар таймайын».
Джюрегими хош этди,
Мен да хайт деб тирилдим,
Арта къалмайын.

Къара атаргъа юрендим,
Танканы да «джерледим»,
Мен кыйналмайын.
Бир кере уа эриште
Мен буйрукъну толтурдум,
Айыб алмайын.

«Таукелсе, джигитсе», — деб
Майор мени махтады,
Сёз табалмайын.

Газетледе суратым —
Адам къараб турурча,
Кёз алалмайын.

Мен аскерден къайтханлай,
Комбайнада ишлерме,
Аз да талмайын,
Алай а кыйпаллыкъма,
Кесибизни ротаны
Къоюб кеталмайын.

АЛГЪЫШ АЯКЪ

Гётени «Застольная» деген
назмусуну эркин кёчюрюлгени,
къысхартылгъан да этиб.

Не эсе да бу сейир,
Мен кёкге учунама.
Тюниюмде, сагъышымда
Джулдузлагъа учама.

Огъай, джерде къаллыкъма,
Мен бир джукъгъа да кетмей,
Алгъын этиб джырларгъа,
Кёлюю аман этмей.

«Не болгъанды мынга?» — деб
Сорсала мени, тенгле,
Джер юсюнде бир-бирде
Джашау зауукъду, — дерме.

Ол себебден бек таукел
Сизге мен ант этеме.

Бу сыйлы джерни кѳюуб
Бир джукъгъа да кетмезме.

Бююн былайда бизге
Хар зат эркинди бирча.
Алгъыш аякъ кѳайнасын
Джырчыны сѳзлерича.

Заман джетсе, кѳол тутуб,
Джер-джерге чачылырбыз,
Бара-барыб тюбешсек,
Алгъыш аякъ алырбыз.

Энди кѳууанч этейик,
Биз алгъышны сууутмай.
Хар ким да мѳлегине
Сагъыш этсин унутмай.

Джашау нѳгерим ючюн,
Аякъны кѳлтюреме,
Мен анга насыб теджей,
Кѳзюме кѳргюзсѳм.

Кѳууанч-бушуу кюнледе
Тѳнглери кѳреме,
Ала ючюн аякъны
Мен энтда кѳлтюреме.

Тенгле бла тенгле ючюн,
Унутмайыкъ бирин да.
Барын да эсгерейик —
Таудагъын, тюздегин да.

Бек уллуду кѳууанчым,
Мен ичимде тыялмай.
Махтарыкъма шохлукъну,
Не арымай, не талмай.

Джау бизни кёрюб тохтар,
Этген мураты толмай.
Шохлукъ кюн тийиб турур,
Къарнашла, мутхуз болмай!

КАВКАЗ ТАУЛА

Ирина Назаренкодан

Таулада таукел атлайма,
Украинадан келиб.
Сизге назмуму атайма,
Тау тёппеде сюелиб.

Таза хауадан солуйма,
Домбайны джюрегинде.
Мен къанат кериб окъуйма.
Тауланы этегинде.

Къобуз тауушла эштеме,
Мен орамгъа чыкъгъанлай.
Таулагъа учуб кетеме,
Кёк булутдан тутханлай.

Кёб кере айран ичгенме
Чомарт таулу къошлада.
Айгъа да салам бергенме
Мен кече ауушлада.

Къая ранлада эслейме
Марал, кийик ызланы.
Кесиме эгеч этгенме
Субай таулу къызланы.

САНГА ДЖЮЗ ДЖЫР ДЖЫРЛАР ЭДИМ

СЕНИ КЁРСЕМ

Д ж ы р

Он джылымда сени кёрсем,
Сюймекликни сезер эдим;
Онбеш джылда сени кёрсем,
Тойгъа чыгыб тебсер эдим.

Джыйырмада сени кёрсем,
Кёкге чыгыб тюшер эдим;
Отуз джылда сени кёрсем,
Тюшюмде да кюсер эдим.

Къыркъ джылымда сени кёрсем,
Къарамынгдан тоймаз эдим;
Элли джылда сени кёрсем,
Мен элингде къоймаз эдим.

Алтмыш джылда сени кёрсем,
Мениге къанат битер эди;
Джетмиш джылда сени кёрсем,
Кече да кюн тиер эди.

Сександа сени кёрсем,
Джюрек кызыу урур эди;

Тогъусанда сени кёрсем,
Ай толгъанлай турур эди.

Джюз джылымда хапар эштсем,
Мен ызынгы ызлар эдим,
Тауну тюзню да таралтыб,
Санга джюз джыр джырлар эдим.

ЭВРИКА

«Билим насыбды» дегенди
Дуния билген Архимед,¹
Илму таугъа ол келгенди,
Къаламын джити билеб.

Сора къазыб тебрегенди,
Къаст этиб джюрегинде;
Бир заманда эслегенди
Джетгенин ёзегине.

Къызгъан къаны ойнагъанды,
Излегенин табханында,
Чабыб орамгъа чыкыгъанды,
Адам кёрмей ол къатында.

Такъыйкъагъа ол джетгенди
Шахарны ортасына,
Халкъ тынгыларын суйгенди
Аны къууанч хапарына.

Сиракузы джыйылгъанды²
Олсагъатдан алайгъа.

---

¹ Архимед — бурунгу грек алим.

² Сиракузы — Сицилияда Архимед джашагъан шахар.

«Эврика!» — деб кычыргъанды³
Ол саулай дуниягъа.

Излегеними табсам дей.
Мен да дунияны кыдырдым,
Сени кенгден эслегенлей,
«Эврика!» — деб кычырдым.

СОРМАГЪАНЛАЙ

Хар къалайгъа тебресе да,
Эркинлиги биргесине,
Кишиге да сормагъанлай,
Джол ачады суу кесине.

Таукеллениб танг атмайын,
Тауну-тюзю да кёрюрге,
Кёк булутла джюзедиле,
Джол сормайын ёмюрде.

Керек болса, болмаса да,
Сормагъанлай кеслерине,
Джангур да джаууб тебрейди
Кеси суйген джерлерине.

Къалай болсун демегенлей.
Огъаргъы джел не тёбенги
Эрлай джетеди соруусуз
Не тау башны, не ёзенни.

Кёрюр кёрмез мен да сени,
Хапарым да болмагъанлай,
«Джан тамырым сенсе!» — дедим,
Кимсе деб да сормагъанлай.

---

³ Эврика — «мен табдым» деген сөздю.

КЪОБАНЫ ДЖАГЪАСЫНДА

Д ж ы р

Къобан сууда, терен-сай деб стемейин,
Джууунаенг, сен нёгер да излемейин.
Сейир болдум суу суратха, сёз табмайын,
«Мёлек бала» деб къарадым, кёз къакъмайын.

Суу шуулдаб, джюрегими тарай эди,
Меннге эришиб, кюн сукъланыб къарай эди.
Суудан чыкъсанг, кёк талада джата эдинг,
Къутас чачны сен сыртынга ата эдинг.

Бара-барыб суу толкъунун джалай эди,
Джюрегим а тылмачсызлай къала эди.
Бу тау сууда джюрегинги сууутмайын,
Бир ышарсанг, туруп эдим унутмайын.

Суу да турмаз ёмюрлеге таркъаймайын,
Сирелеме, кёлюмдегни айталмайын.
Сагъышлыма, кёз туурангдан кеталмайын,
Джыр этеме, ёзге мадар эталмайын.

Суу толкъунча муратыма джетермеми?
Кёк талача, санга къуллукъ этермеми?
Кече-кюн да ашыгъады суу тенгизге —
Къачан къарар ай сукъланыб экибизге.

НЕ АЙТАЙЫМ

Сен джазгъа ушайса дер эдим,
Джыл юлюшю юч ай болмаса.
Гокка ханс кесисе дер эдим,
Къырау ургъанлай ол онгмаса.

Кёзлеу сууча, таза дер эдим,
Бир-бирде ол кзуруб кьалмаса.
Сен кюннге ушайса дер эдим,
Экнидиде эл тапнамаса.

Сен кёкге ушайса дер эдим,
Кёк чартлаб, шыбыла урмаса.
Сен айгъа ушайса дер эдим,
Джарты-толу бола турмаса.

Джарыкь джулдуз сенсе дер эдим,
Танг атханлай ол джукъланмаса.
Джангъылышча нюрюнг дер эдим,
Ол кеси сеннге сукъланмаса.

СЕН

Исси кюнде салкыи аяз боласа сен,
Булут басса, кюн таякдан толаса сен.

Къыш чилледе кёрюсенг, джаз этесе сен,
Кёрюнмей, джюрегими аз этесе сен.

Нюр тёкгеялей тураса, ай батса да сен,
Кюннге джол кёргюзтесе, танг атса да сен.

Джангур джауса, джанкылышча кьарайса сен,
Къарамынга табынырча, алайса сен.

Дуегяда джашауума кзууат берген сен,
Кесинги алыб учар кибик кьанат берген сен.

МЕН БИЛЕМЕ

Мен излейме кёзлеу сууну
Чыкыгъан джерин табыб, андан

Бир ичерге.
Мен излейме булутланы
Джаратылгъан джерлерине
Бир тюшерге.

Мен излейме эртденликде
Кюн таякъны ууучума
Бир джыяргъа,
Тау аязны башланганын
Кёрюб, билиб, аны аллын
Бир тыяргъа.

Мен излейме, кече болса,
Кюнию къайда айланиганын
Бир кёрюрге,
Джангы айны тюз къалайда
Тууб, ёсюб келгенин да
Бир билирге.

Мен излейме джулдузланы
Энчи ушакъ этгенлерин
Ангыларгъа,
Кёк тенгизде толкъунланы
Тюз тебреген джерлерине
Бир къараргъа.

Мен билеме джюрегинги
Хар заманда, кёзлеу сууча,
Тазалыгъын,
Эм мийикде кёк булут да,
Кирпик къакъмай, сеннге сукъланч
Къарарыгъын.

Мен билеме кюн таякъла
Эртденликде сеннге ышара,
Келгенлерин,

Тау аяз да эркетиб,
Сени аллында тобукълана,
Баш иерин.

Мен билеме, сени кююб
Кюн баталмай, ингир сайын
Ахсыннганын,
Толгъан ай да, сени кёрмей,
Мыдахланыб, ол ызына
Айланнганын.

Мен билеме джулдузланы
Кече сайын сеннге энчи
Айтханларын,
Тенгизде да толкунланы,
Сени кёрмей, мыдах болуб
Къайтханларын.

Мен билеме, башхалача
Багъалатмай айланаса
Сен джанынгы.
Мен билеме, халкъ да билсин
Бу таулагъа сен насыбха
Туугъанынгы.

НАСЫБ ТАУ

Танг атханлай, ол тауну алгъын эслеб,
Анга иеди кюн биринчи саламын,
Ингирде уа, кеч эте кюн джолуна,
Анга кююб кетед ахыр къарамын.

Ол тау солуйд хауаны эм тазасын,
Ай бла ушакъ эте чыгъады тангнга.
Джулдузла да къатына джууукъ келиб,
Айтадыла ичги сёзлерин анга.

Джайгъы кюнде кюрен тартады юсюн,
Къыш чилледе хорлатмайды бораннга,
Тёгерекге келбет салады саулай,
Хапар бергенлей турады Къобаннга.

Анга айланыб, танг бла тилек тилесенг,
Толлукъча кёрелле иги умутла.
Халарларын джангыз анга билдире,
Джюрюйдюле кёкде кёксюл булутла.

Хар кюн сайын бу сейирлик насыб тау
Къарақъашымы кёргенлей турады:
Бир къарайды ол ызындаи сукъланыб,
Бир аллында ийилиб баш урады.

ДЖОЛОУЧУЛУКЪДА

Бир насыблы кюн джолоучу болуб,
Биз бара эдик къууанчдаи толуб.
Ушатдым сени кёкде Чолпаннга,
Джаз тау башында атыучу тангнга.
Тоялмаем да, кёзюнге къараб,
Мен джырлай эдим, джюрегим тараб.
Энтда джырла, деб ариу ышарсанг,
Кёзлеринг ойнай, меннге къарасанг,
Унута эдим барлыкъ джерими,
Атымы сорсанг, мен не дерими.
Бизни «Волгабыз» хауада джюзюб,
Джанымдан санга мен юлюш юзюб,
Хар бир сёзюме сен къулакъ ийиб,
Джерни юсюне кюн бирден тийиб,
Биз бара эдик, дуня нюр болуб,
Эки джюрекде иннет бир болуб.
Энд болалмайма сенсиз кечиниб,
Биз иск тюбешдик былай кечигиб?

Сабыр себелей кюн бизге шюрюн,
Сени бла джолда кетсин ёмюрюм.

КЮН КЮНДЕН АРИУДАН АРИУ

Кюн кюнден ариудаң ариу,
Мен а сенден кенгден-кенг.
Сен джангыз бир ышарсанг да,
Джюрегим таула бла тенг.

Джулдузумса, учуб кетме,
Бир джана, бир джукълана.
Джашаууму ашырама,
Кенгден къараб сукълана

Мен кёреме кюн сайын да
Тауда таигны джарыуун.
Сени унутуб джашаргъа,
Къалай джетсин къарыуум?

Бютеу джашауну насыбың
Джыйгъанса кёзлеринге.
Дунияда багъа къайда
Джан салычу сёзлеринге?

Алтын къыз келиб сюелсе
Бюгюн аллыма мени,
«Кирпик къакъгъанынга джетмейд»,—
Деб излерем мен сени.

НЕ БОЛСА ДА

Джаз кетед деб, ёмюрюмде кыйналмайма,
Бир джаз кетсе, бири узаймай келир;
Ханс къатад деб, ёмюрюмде кыйналмайма,
Джаз келгенлей, узаймай джер кёгерир.

Ай тауусулса, аны ючюн джарсымайма,
Талай кюнден толады ол джолунда;
Кюн ташайса, аны ючюн ахсынмайма,
Джер да турмайд джарашыб тюз орнунда.

Суу таркъайса, аны ючюн ёкюнмейме,
Алайсыз да асламысы сууд джерни;
Нёгер излей ёмюрде кюн иймейме,
Адам болсанг, табарыкъса нёгерни.

Мен кесиме насыб джол тилемейме,
Насыб джолла — бизге къыйырсыз-энсиз —
Сенден башха суймеклик излемейме —
Суймеклик кеси джокъду меннге сенсиз.

СЕНИ ЭШМЕНГ

Д ж ы р

Дуния меннге сукъланыред,
Ышарыб аллыма келсенг.
Джюрегими джан тамыры
Болуб турад сени эшменг.

Припев:

Дуния меннге сукъланыред,
Джазыуунгу мени бла этсенг.
Джашаууму джарытады
Кюн таякъдан сыйлы эшменг.

Джарты ай толу болады,
Кюлюмсюреб сен сёлешсенг.
Джашауумда насыб юлюш
Болса эди сени эшменг.

Припев.

Кюн да ашыгъыб чыгъады,
Эртденликде сен кёрюсенг.
Кёзлерими кюзгюсюдю
Сени узун къара эшменг.

Припев.

Шахар мутхуз бет алады,
Сен шахардан элге кетсенг.
Джюрегими джюз тюрлю этед
Хар кюн сайын сени эшменг.

Припев.

Сен келчинг джокъду деме,
Булбул джырлагъанын эштсенг.
Элтиб башымы салырем,
Асмакъ болса сени эшменг.

Припев.

ДЖОЛУМУ ДЖАРЫГЪЫ

Мениге къанат битдирдинг,
Кесинги танытдынг да,
Насыб таугъа ёрледим,
Джолуму джарытдынг да.

Мен сениге алгъыш этдим,
Къанатынга сюелдим да,
Джюрегими эритген
Джангыз сенсе дедим да.

Чууакъ кюн мутхуз болду,
Сен узакъгъа кетдинг да.
Эштинги бек суюдюм,
Сеннге бир джыр этдим да.

Бетинг джюз тюрлю болду,
Бир кюн тюбев къалдым да,
Суююмлю кёзлерингден
Сормай хапар алдым да.

Кюн чыкъгъанча кёрюндюнг,
Мен сынаб къарадым да,
Халкъ джыйылыб тургъанлай
Джырынгы джырладым да.

СЕЙИРЛИК

Д ж ы р

Тюз сенича сейирликни
Тау да, тюз да кёрмегенди.
Сен туугъунчу кюн кишиге
Тохтаб салам бермегенди.

Припев:

Мев джашайма, сен болмасанг
Джырларымы джырламайын,
Сен туугъунчу джылларымы
Джашагъаннга санамайын.

Сеннге ушаш кёрмегенлей,
Джарыкъ тангла кёб атханла.
Сени кёрген адамла уа
«Сейирлик» деб кёб айтханла.

Пришев.

Сени кѣрѹб кѣууанмайын,
Кѣкде ай да толмагъанды.
Сен туугъунчу дуняда
Джюрек ауруу болмагъанды.

Пришев.

Бир инсан да ауазынгча,
Аллай ауаз эштмегенди,
Сениге тюбеб, ахсынмайын,
Къатынг бла озуб кетмегенди.

ДЖОЛ УСТА

Д ж ы р

Аллай бирге тансыкъ бола
Билмеймисе сен?
Бу мен кюйген суймекликден
Кюймеймисе сен?

Тансыкълыкъны джыргъа салыб
Айтмаймыса сен?
Бизни сакълаб тургъан джолгъа
Къайтмаймыса сен?

Суймекликни сезимлерин
Джыймаймыса сен?
Кече-кюн да кюнню кѣкде
Тыймаймыса сен?

Суймекликни ѳртенине
Тѣзмеймисе сен?

Сенсиз күйюб бошаллыгъын
Сезмеймисе сен?

Сагъыш эте да ахсына,
Талмаймыса сен?
Сүймекликни джол устагъа
Алмаймыса сен?

КЕМ БОЛМАЗ

Гокка хансла чакъмагъанлай къалсала,
Джауум джаумай, суула да таркъайсала,
Таула, тюзле да бирден саргъалсала,
Мени сеннге сүймеклигим кем болмаз.

Чирчик этмей къалсала да терекле,
Булбул джырлагъан да тохтаб чегетде,
Джарты къалыб кетселе да иннетле,
Мени сеннге сүймеклигин кем болмаз.

Тау кийикле тюзлеге джол салсала,
Бу къаяла ууакъ чауул болсала,
Кёк булутла джерге тюшюб къалсала,
Мени сеннге сүймеклигим кем болмаз.

Джазыу мени джардан атаргъа элтсе,
Джашау джолум тюз таусулургъа джетсе,
Дуниядан сүймеклик кьуруб кетсе,
Мени сеннге сүймеклигим кем болмаз.

БИЗ ТЮБЕШСЕК

Джазгъы кюнде тау башында биз тюбешсек,
Къууанч джюрекге сыйынмай айланама,
Таула бизге харе ургъанча, ёре туруб,
Кюнню къолум бла тутаргъа узалама.

Кенг тюзледе, кёл кенгдире, биз тубешсек,
Джюрек кьууанч тегерекге джайылады,
Джер да, кёк да сени бирден эркетиб,
Насыб сениге сукъланганлай айланады.

Эртденликде эл ичинде сени кёрсем,
Мен элинги хар элисин да сыйлайма.
Кёб болса да дуняда насыбха джол,
Сени элинге элтген джолну мен сайлайма.

Кюнлерими ашырама мен ышара,
Келбет сала, сен шахарыма келсенг а.
Бирер игилик этерем хар инсанга,
Эртден-ингир сени кюйюмде кёрсем а.

ЧЫРМАУСУЗ

Къанат къакъгъан илячинни тыялмайды тау,
Адамны джюрек сезимин тыялмайд къадау.

Ай тутулса да, Джелмаууз джуталмайд аны,
Менге къанат битдиреди джулдуз учханы.

Чайкъалады бир затха да бой салмай тенгиз,
Энчи кьууанч мен эталмам дуняда сенсиз.

Къыш не сууукъ болса да, уруб келед джаз,
Суу толкъуну джагъасына джетмейин къалмаз.

Джазыу мени сенден кенгде къоллмаз,
Дуняда бизге бир зат чырмау болалмаз.

ДЖЮРЕГИМ ЫШАНАДЫ

Джашаууму тутуругъу сен болгъанса,
Джюрегими ортасына орналгъанса.

Тау тубюнде тангнга ушай сен ёгелсе,
Джюрегими ойнатхан да джангыз сенсе.

Сени кёрсе, къара булут агъарады,
Джангыз сеннге джюрегим бек таралады.

Кюнню кёзю кёзлерингден нюр алады,
Сени атынг джюрегиме джазылады.

Кёкде джулдуз джерде сеннге ышарады,
Насыб биргед, деб джюрегим ышанады.

Сеннге иннетим бек мийикди эм теренди,
Джюрек къаным джюрегинге кёчгенд энди.

ТЮШЮМДЕ

Кюн да батды тау артына ашыгъыш,
Джюрегими джарсыууна джарамай,
Узаймайын къарангы кече келди,
Мени джолда тургъаныма къарамай.

Мыдахланыб, мен терен сагъышлана,
Къарадым да, эслемедим айны да,
Кюмюш бояуу кёрюнмед таулада —
Тауусулгъан заманы эди аны да.

Белгисиз эдиле кёкде джулдузла,
Джолунда кёрюнмей эди Илкер да,
Тауушсуз эди Къобанны шоркъасы —
Табигъатдан табылмады нёгер да.

Кёкню кесин да кёралмадым къараб,
Тюз аллымда тохтагъанед булут да,
Джырламаед чегетде да къанатлы:
Мен насыбдан этмей эдим умут да.

Дуниядан хапарсыз болуб кьалдым,
Акылымы джангыз селиге бёлдюм да.
Олсагъатлай кечем кюннге айланды,
Сени келе тургъанынгы кёрдюм да.

КЮН БЛА КЕЧЕ

Кюнню ким да сыйлайды, аллында тобукъланыб,
Эртденликде кюн чыкыгъаннга къарайбыз сукъланыб.

Джюрегибиз джарыйды, нюрюн төге кюн тийсе,
Джарыгъын эм джылыуун ол ашыгъыш бизге ийсе.

Заманны санасала, тергейдиле кюнлени,
Узун, кысха болса да, кыошмайдыла кечени.

Кюнюнг джарыкъ болсун, деб тилейле алгъышлада,
Кюнюнг кече болсун, деб айталла къаргъышлада.

Къарангы мени тыймаз не тау башдан, не тюзден.
Севи кече кёрсем да, джарыкъ болад кюндюзден.

МЕН ТАУЛАГЪА КЪАРАЙМА ДА

Мен таулагъа къарайма да — ала сейирлик, мийик,
Мен тюзлеге къарайма да — теджейдиле игилик.

Мен тенгизге къарайма да — ол толкунлу эмда кёк,
Кюн чыкыгъаннга къарайма да — кюрен тартыб
тёгерек.

Джазгы кюннге къарайма да — джарытады
джюрекни,
Мен чегетге къарайма да, сыйлайма хар терекни.

Джулдузлагъа къарайма да — ала джылтырай-джана,
Чууакъ кече толгъан ангъа къарайма мен къууана.

Дуниягъа сукъланама, бу тамашаны кёрсем,
Сора сеннге къарайма да — дуния насыбы сен.

УШАМАСА

Джангур кёлюме джетмейди,
Таякъ джангур болмаса;
Кёкде ай нюрюн тёкмейди,
Чууакъ кече болмаса.

Кюн джюрекни джылытмайды,
Ол тийгенлей турмаса,
Джазгъыда джанкъоз чыкъмайды,
Джерге джылыу урмаса.

Чегет бирден кёозгъалмайды,
Шууулдаб чайкъалмаса.
Джырчы насыб табалмайды,
Муратын айталмаса.

Таулу таудан тоялмайды,
Таулада джашамаса.
Къыз да ариу болалмайды,
Ол санга ушамаса.

МЕНИ КЮНЛЕРИМ

Джазгъы кюнмюд, кышмыды —
Не башхасы бард меннге,
Сагъышдан толу эсем,
Тансыкъ болуб мен сеннге?!

Джайгъы кюнмюд, къачмыды —
Не башхасы бард меннге,
Учунуб бара эсем,
Бир тюбейим, деб сеннге?!

Таудамыды, тюздемид —
Не башхасы бард меннге,
Къууаныб къарай эсем
Хар къуру да мен сеннге?!

Чууакъмыды, мутхузмуд —
Не башхасы бард меннге,
Джыр бла билдире эсем
Джюрегими мен сеннге?!

Хар бир джангы келген кюн
Насыб келтиред бизге.
Зар кёзле, зарланмагъыз —
Не башхасы бард сизге?!

ЭНЧИ ДЖУЛДУЗ

Д ж ы р

Тюшюм да, тюнюм да мени сен,
Джан дарман болгъанса энди сен.
Тауларымда энчи джулдуз —
Сеннге табынама мен.

Къууаныб сеннге кенгден къарай,
Джашауум, джазыуум ма алай.
Къыш чилледе сени кёрсем,
Чагъады, джашнайды джай.

Кёзюме тышгенди тырсюнюнг,
Сейирди, саугъады хар кюнюнг.
Толгъан ай да сени ючюн
Тёгеди джерге нюрюн.

Тауда да, тызде да сагъышым,
Сенсиз айтылмайды алгъышым.
Сени излеб, аулар эдим
Дуняны саулай башын.

Ышарыб аллынга кюн келед,
Тохтайд да сора салам беред.
Ауазынгы эшитгенлей,
Джюрегим джырлаб тебед.

ДЖЫР КЪОШАЛСАМ

Суу саркыгъанча кетебиз тызледен эм тауладан,
Елгенлени санлары минг къат кёбдю сауладан.

Дуняда къоймаса да бир инсанны аджал,
Адамны этген ишине табылады амал.

Биргебизге джашайла бурунгулу къалала,
Бизледен да къаллыкъдыла ёмюрлеге ала.

Белгисиз да къалыучанды усталаны атлары,
Кёз тиер кибик болса да этген затлары.

Не кеслерин кёрмегенбиз, атларын эшитгенликге,
Бизге белги къойгъандыла, кеслери кетгенликге.

Джыйыб къууанч этер эдим, къоймай сахар неда эл,
Елюмге да тыбер эдим, салам бере, таукел.

Дуня джашаууна мен да юлюш къошалсам:
Сени юсюнгден ёмюрлеге бир джыр къоялсам.

МЕНИ НАСЫБЫМ

Мен санга ушайма, деб махтанады ай,
Сенича бир болалсам, деб джашнайды джай.

Сени кёрсе, джазгъа орнун къояды къыш,
Сеннге ушаш къыз туусун, деб этилед алгъыш.

Сени ючюн чыгъама, деб махтанады кюн,
Сени ючюн джарытама, дейд джерни юсюн.

Сууну менден аласа, деб къууанад Къобан,
Сени кенгден эслегенлей, тас болад тубан.

Кёзлеринге ушайма, деб махтанады кёк,
Сеннге къууана джашайды бютеу тегерек.

Салкъынымда солуйса, деб махтанад эмен,
Сенсе мени насыбым, деб махтанама мен.

ТИЛЕСЕНГ ДА

Тилеб эштирге суймейме сёзлеринги,
Хаух алыргъа излемейме кёзлеринги,
Джалынчакъгъа санама сен айтханымы,
Сени амалтын таудан-тюзден къайтханымы.

Джазыкъсын, деб тилемейме, мыдах кёрсенг,
Мен тургъанлай башхалагъа кёз-къаш керсенг,
Джанламазма мен бир отда кюймекликден,
Садакъа уа тилемейме суймекликден.

Кюйюб-бишиб таралмайма, сени кёрсем,
Мугур Болуб бююлмейме, салам берсем,
Мен ахсына айланмайма, озуб кетсенг,
Банша джерде банша тюрлю оноу этсенг.

Тилеб эшитирге суймейме сёзлериңги,
Хаух алыргъа излемейме кёзлериңги,
Тилеб, сени джюрегиңде орун табмам,
Тилесенг да, джюрегимден алыб атмам.

ОЛ КЮНЮМ

Уллу сууну джагъасында, тебе башында
Мен таралыб дунягъа къарагъанма.
Ол кюнюмю башхаладан энчи кёрюб,
Джашауумда насыб кюннге санагъанма.

Ерге-энишге джюзе элле кемеле,
Эштилеед самолетну тауушу да,
Дангыл тюзед төгерекде саулай кёрюнген,
Джогъед аны не тауу, не ауушу да.

Ашыкъмайын бара элле кёкде булутла,
Сагъышларын билдирмей бир инсаннга да,
Суу бойнунда уллу сахар тураед алай,
Къарай эдим дунягъа мен, санга да.

Булутлача кёрюндюле кёб сагъышларым,
Джашау джолгъа бютеу эсими ийдим да,
Сора сениге джюрегими саулай төкдюм,
Ол кюнюмю къайтыб келмезим билдим да.

СЕНИ МЫДАХ КЁРГЕНИМДЕ

Сен алгъышча ышармадың,
Тюбес салам бергенимде,
Кёксюл булут къара болду,
Сени мыдах кёргенимде.

Кюн таякъла кёре эдим
Сени сабыр кёзлерингде.
Кёк джерге тюшгенча болду,
Сени мыдах кёргенимде.

Джюрегим бек ойнай эди,
Мен къатынга келгенимде.
Толгъан айым джарты болду,
Сени мыдах кёргенимде.

Насыбымы излей эдим,
Сени джууаш сёзлерингде.
Джарыкъ кюнюм мутхуз болду,
Сени мыдах кёргенимде.

Дуня бирден джашнай эди
Ушакъ этген кюнлеримде.
Джазым ызына бурулду,
Сени мыдах кёргенимде.

БИЛМЕЙДИ

Айтыр сёзюн сеннге айтыб
Бошайлгъан
Сеннге къараб, къарамынгдан
Бир тоялгъан
Ариулукъну не болгъанын билмейди.

Сени кёрюб, тегерекге
Къараялгъан,
Сени кёрмей, ойнай-кюле
Джашаялгъан
Ол насыбны не болгъанын билмейди.

Сени таныб бир талайдан
Унуталгъан,
Сени кѳюб, башхала бла
Танышалгъан
Джюрек ауруу не болгъанын билмейди.

Сениге сагъыш этмей, кюнюн
Ашыралгъан,
Сюймеклигин кѳзлеринде
Джашыралгъан
Сюймекликни ге болгъанын билмейди.

Сен тургъанлай башхала бла
Сѳлешалгъан,
Ариу сѳзюн башхалагъа
Юлешалгъан
Дуниягъа нек туугъачын билмейди.

ЫЗЫНГДАН

Джашауумда кѳб джарсыуум болса да,
Сени бла мен насыб тау ишлер эдим;
Кюн джылыуун бизге иймей турса да,
Хар кюнюме салам бере иер эдим.

«Сюймеклик» деб сѳз болмайын кълса да,
Сени кѳрсем, «сюеме» деб башлар эдим;
Джюрегими саулай бушуу алса да,
Сени кѳрсем, кѳууанч джырла джырлар эдим.

Айны, Кюнню кѳралмайын ѳссем да,
Джер джюзюнден сениге кесим келир эдим;
Сени джангыз бир сагъатха кѳрсем да,
Сюйюмчюге аууз марда берир эдим.

Джангыз бир сёз эшталмайын турсам да,
Атынг айтылса, мен аны сезер эдим;
Дуниягъа мен тилсизлей туусам да,
Сен соргъаннга джууаб этиб тебрер эдим.

Атлаялмай, кымылдамай турсам да,
Сени кёрсем, эмиликни джерлер эдим;
Солууму мен кыйналыб алсам да,
Сени ызынгдан тау башына ёрлер эдим.

БИЛЕМЕ ДЕБ ТУРАСА

Билеме деб тураса,
Къаллай бир суйгеними,
Алай а сен билмейсе:
Ол сен мурат этгенден
Бек сюеме мен сени.

Билеме деб тураса,
Мени не айтырымы,
Алай а сен билмейсе:
Учу-кыйыры джокъду
Айтырыкъ хапарымы.

Билеме деб тураса,
Сен тюшюмю-тюнюмю,
Алай а сен билмейсе:
Меннге байракъ болгъанын
Сени кёргеч кюнюмю.

Билеме деб тураса,
Джюрегими ургъанын,
Алай а сен билмейсе:
Ол хар ургъаны сайын
Атынгы айта тургъанын.

СЕННГЕ ДЖОЛОУЧУ БОЛСАМ

Мен джакяулай сениге джолоучу болсам,
Баргъан джолум саулай нюр болур эди;
Кюнден-кюннге таукеллениб учунуб,
Хар атламым насыбдан толур эди.

Мен ат бла сениге атланыб тебресем,
Бир къанатлы аллыма ётмез эди;
Алгъы бурун джарытмайын джолуму,
Дуниягъа кюн нюрюн тёмез эди.

Тюз аллыма мени сынджыр тартылса,
Тогъайларын бирем-бирем юзер эдим;
Тенгизледе сени излей тебресем,
Толкъунлагъа таяныб джюзер эдим.

Ракета бла санга джолоучу болсам,
Бютеу дуня бирден кёрюнюр эди;
Мени къайры баргъанымы ачгылаб,
Учхан джулдуз тохтаб джол берир эди.

СЕНИ КЁРМЕЙ

Д ж ы р

Сени кёрмей бир кюнюмю ашырсам,
Хар сагъатым ахсына ётер эди,
Джангыз кюннге мени къайгъым-сагъышым
Таугъа-тюзге мычымай джетер эдим.

Сени кёрмей бир ыйыкъны ашырсам,
Тёгерекде тауланы кёрмез эдим,
Джашау мени салса да тюз тёрюне,
Ол джашауну сенсиз кюусюнмез эдим.

Сени кѳрмей бир ай джаша деселе,
Джазгъы кюнѳм къышха бурулур эди,
Кѳкнѳ саулай къара булутла басыб,
Сен болмасанг, ачылмай турур эди.

Сени кѳрмей бир джыл джаша деселе.
Джылгъа джерни джылыуу къурур эди,
Эслемесе сени нѳр сыфатынгы,
Тауда булбул джырын унутур эди.

Сени кѳрмей сау ѳмюрнѳ джашасам,
Хар бир кюнѳм ѳкѳне кетер эди.
Сени таныгъан джангыз бир кюнѳме
ѳмюрѳмѳ къурманлыкъ этер эдим.

МЕНИ КѳРГЕНИНГ САЙЫН

«Мени кѳргенинг сайын
Назму джазаса»,— дейсе.
«Мени кѳргенинг сайын
Джарыкъ боласа»,— дейсе.

«Мени кѳргенинг сайын
Бек учунаса»,— дейсе.
«Мени кѳргенинг сайын
Бек къууанаса»,— дейсе.

«Мени кѳргенинг сайын
Джюрегинг эрийд»,— дейсе.
«Мени кѳргенинг сайын
Лурууунг керид»,— дейсе.

«Мени кѳргенинг сайын
Нек ахсынаса»,— дейсе.
«Мени кѳрген кюнлени
Нек азсынаса»,— дейсе.

— Соруунг кёбдю сени,
Энтда сорлукъ болурса:
Насыбыбыз бир болсун —
Сора-сора турурса.

БЫЛТЫРГЪЫ ДЖЫЛ

Адам унутуб къоялмайды,
Джашауну ол дамын кёрсе.
Къууангандан той тутарем,
Былыргъы джыл къайтыб келсе.

Мен сылтауун ангылайма,
Джюрек кеси уруб тебсе.
Табигъатха табынырем,
Былыргъы джыл къайтыб келсе.

Дуниягъа нюр себилед,
Тау башында кюн кёрюнсе.
Энчи кюнюм бард дер эдим,
Былыргъы джыл къайтыб келсе.

Санга терен сагъышымы
Ким болса да билмей бёлсе,
Мен ахсыныб айтыучанма;
Былыргъы джыл къайтыб келсе.

Насыб кеси меннге тюбед,
Тилегинги бир айг десе —
Башха насыб керек тюлед,
Былыргъы джыл къайтыб келсе.

Мени былай термилгенни
Узаймайын санга джетсе:
Былыргъы джыл хар джыл сайын
Шо айланыб къайтыб келсе.

БИЯГЪЫНЛАЙ

Дунигъа биягъынлай
Къарайма таукел.
Мени кӧрсенг, биягъынлай
Сен ышар да кел.

Мыдах болма, кюнню аллын
Басса да тубан.
Кюн тубанны чачарына
Ийнан да къуан.

Сени кӧзюме кӧргюзмей,
Мен джыр башламам,
Сеннге айтыр сӧзлерими
Айтыб бошамам.

Джюрегимде иннетими
Ангылай бил сен;
Менден кенгде джашасауг да,
Джаша сау-ӗсенг.

НАСЫБЛЫ САБИЙЛИК

САБИЙЛЕ ДЖЫРЛАСАЛА

Мамыр джашау ёмюрлеге
Джер юсюнде орналсын.
Рахатлыкъны деу тереги
Чагъыб, джашнаб чайкъалсын.

Припев:

Кёкдес нюр тёгюледи,
Кёгюрчюнле учсала.
Кюн ышарыб тиеди,
Сабийле джырласала.

Джарыкъ-къууанч тауушладан
Таула-тюзле толсунла,
Урушну зор сауутлары
Музейде тот болсунла.

Припев.

Джашауубуз сейирликди,
Насыблыды кюнюбюз.
Бизге тенг джокъ дуняда —
Совет джуртду юйюбюз.

Припев.

Кёкден нюр тёгюледи,
Кёгюрчюнле. учсала.
Кюн ышарыб тнеди,
Сабийле джырласала.

ТАУЛАН БЛА ТОБУ

Тобну джерге бек урсам,
Ол бек чынгар дегенд да,
Таулан тобун силдегенд,
Таш башыва мингенд да.

Джерге тийиб сора тоб,
Чартлаб ёрге чыкыгъанды,
Таулан къараб тургъанлай,
Тас болгъанд да кълалгъанды.

Табарына базыныб,
Ол излегенд эринмей,
Тоб мыдахлыкъ келтиргенд,
Бир джерде да кёрюнмей.

«Тас болгъанды тобум», — деб,
Тыхсыгъанды уялмай,
Тау башына къарагъанд,
Джыламугъун тыялмай.

Тауну тюз тёппесинде
Эки кёзюн джандырыб:
Толгъан айны кёргенди,
«Майна тобум!» — дегенди.

Хар пени да унутуб,
Эсин ары бургъанды,

Тюшюб келлик болур, деб
Къараб сакълаб тургъанды.

Толгъан ай а, ышара,
Хаман ёрге чыкъгъанды,
Бир-бирде, бара-барыб,
Булутлада букъгъанды.

Таулан солуу алмайын,
Солтанчыкъгъа келгенди:
«Тобум кёкден тюшмейд»,— деб
Кёзюн айгъа ийгенди.

Солтанчыкъ а, къайгъысыз,
Тауланны терс этгенди:
«Урмагъаенг алай бек,
Ал кесинг,— деб кетгенди.

Таулан тамам къыйналыб,
Рустамчыкъгъа чабханды,
Бир мадар эт хайда, деб
Ол джарсыуун айтханды.

Рустамчыкъ, кёкге къараб,
Къууанч халгъа киргенди,
«Сен джангылгъан этесе,
Кёкден бизге къарагъан
Мени тобумд!» — дегенди.

ШОХАЙЧЫКЪЛА

Бир текечик, бир таначыкъ,
Бир къозучукъ, узаймайын,
Шохайчыкъла болгъандыла,
Бирем-бирем айланмайын.

Джаз болганлай, ючюсю да
Бирге оноу этгендиле,
Эртденбла эртде туруб,
Джайлыкъгъа кетгендиле.

Кёб сууладан, кёб тарладан
Ауушладан ётгендиле,
Бара-барыб, гокка ханслы
Ариу сыртха джетгендиле.

Энд былайда тохтайыкъ, деб
Эрлай къошчукъ салгандыла,
Гелеу хансдан керпеслениб,
Тоюб, кюнде джатхандыла.

Ингир сайын ючюсю да
Къошларына къайтхандыла,
Стауатда кёзюу-кёзюу
Ала таурух айтхандыла.

Бир кече уа не эсе да
Къозучукъ бек ахсыннганды,
Не болгъанын ол айтмайын,
Негерлерин къыйнагъанды.

Юйге тансыкъ болгъанды да,
Ол хар кюнюн тергегенди,
Танг атханлай, «мен кетеме»
Дегенди да тебрегенди.

Текечик а аны сёзюн
Оюмсузгъа санагъанды,
Сакъалчыгъын къымылдата,
Былай айтыб къарагъанды:

«Айырылмай айланабыз
Джаздан бери ючюбюз да,

Кёб кълмайын джууукълашад
Элге энер кюньюбюз да.

Не болсакъ да, бирге болсун
Ючюбюзню джазыуубуз,
Бирге болсакъ, бёрюге да
Джетерикди къарыуубуз.

Кесинг кетсенг, сен, къозучукъ,
Джолда бёрю ашаб къояр,
Сени маркъа санларынгы
«Тюу» дегинчи къаннга бояр».

Тынгылары келмегенди
Бу сёзлеге къозучукъну,
Сора кетиб тебрегенди
Ол ашыгъыш бир джолчукъну.

Бара-бара ол къозучукъ
Шоркъа суугъа тирелгенди,
Анга кириб ёталмайын,
Амалсыздан сирелгенди.

Тёберлакъда люу-люу эте,
Бир кёпюрчюк эслегенди,
Къууаннгандан чабыб барыб,
Миниб ётюб тебрегенди.

Ол джаньна джетеме деб,
Къозучукъ терк атлагъанды.
Алайына кёпюрчюкню
Тюз тюбюнден «шыб» дегенд да
Бир кёк бёрю тюз аллына
Чыкыгъанды да кългъанды.

«Әй, джол болсун, кьозучукь!» — деб
Бёрю кесин ышартханды,
«Нёгерлеринг кьайдадыла,
Кесинг джангыз сен кьайрыса,
Кьоркьмаймыса?» — деб соргъанды.

«Сау бол, бёрю», — дегенди да,
Салам бергенд кьозучукь да,
Хапар айтыб башлагъанды,
Эсгермейин ол бир джукь да:

«Текечик да, таначыкь да
Кьалгъандыла тауда отлай,
Мен а элге ашыгъама,
Юйюбюзню бек тансыкьлай».

Хыйла бёрю кукаланыб,
Кесин обур-джек этгенди:
«Ары айлан да, бери айланчы,
Кьозучугъум, сен», — дегенди.

Алай айтыб, мухар бёрю
Аны аллын терк алгъанды,
Ары айланыб, бери айлана
Тебрегенлей, «хам» дегенд да
Кьозучукьну буугъанды да кьойгъанды.

Алай а ашаб кьоймайын,
Аны дорбуннга элтгенди,
Аллына таш салгъанды да,
Эшигин да бегитгенди.
Энтда бир джукь табсам а, деб
Кеси уа чыгъыб кетгенди.

Текечик бла таначыкь а
Отлай-отлай тургъандыла,

Къозучукъдан хапар билмей,
Кёб сагъышла къургъандыла.

Кюз таусулуб, эртден сайын
Джерни кырау агъартханды.
Таначыкъ да «кетеме», деб
Текечикге къадалгъанды.

Текечик а аны сёзюн
Оюмсузгъа санагъанды,
Сакъалчыгъын кымылдата,
Былай айтыб къарагъанды:

«Энди сен да, къозучукъча,
Керексизге бош джангылма,
Сен да кетиб къала эсенг,
Тау башында мен джангызма».

Тынгылары келмегенди
Бу сёзлеге таначыкъны,
Сора кетиб тебрегенди
Ол бир ариу талачыкъны.

Бара-барыб, таначыкъ да
Кёнюрчюкню эслегенди,
Миниб ётюб тебрегенди.
Къоркъмай-юркмей, таукеллениб,

Ол джанына джетеме деб,
Таначыкъ терк атлагъанды.
Алайына кёпюрчюкню
Тюз тюрбюнден «шыб» дегенд да
Бир кёк бёрю тюз аллына
Чыкъгъанды да къалгъанды.

«Эй, джол болсун, таначыкъ!» — деб
Бёрю кесин ышартханды,

Нёгерлеринг кьайдадыла,
Кесинг джапгыз сен кьайрыса,
Кьторкьмаймыса?» — деб соргъанды.

«Сау бол, бёрю,» дегенди да
Ол да джууаб кьайтаргъанды,
Не боллугъун эсгералмай,
Хапар айтыб башлагъанды:

«Мен ашыгъыш джолоучума,
Юйюбюзню бек тансыкълай,
Текечик а кеси джангыз
Тау башында кьалгъанд отлай».

Хыйла бёрю кукаланыб,
Кесин обур-джек этгенди,
«Ары айлан да, бери айлапчы,
Таначыгъым, сен», — дегенди.

Алай айтыб, мухар бёрю
Аны аллын терк тыйгъанды,
Ары айланыб, бери айлана
Тебрегенлей, «хам» дегенд да
Таначыкъны буугъанды да кьойгъанды.

Аны да ашаб кьоймайын,
Ол дорбунуна элтгенди,
Алына таш салгъанды да
Эшигин да бегитгенди.
Энтда бир джукъ табсам а, деб
Кеси уа чыгъыб кетгенди.

Кьозучукъ да, таначыкъ да
Бир-бирлерин кёргендиле,
Текечикни тюз айтханын
Нек этмедик дегендиле.

Талай кюнден тау башлагъа
Биринчи къар да тюшгенди.
Текечик да кеси джангыз
Эм ахыры эрикгенди.

«Къозучукъ бла таначыкъны
Излейим»,— деб ойланганды,
Сора бир кюн эртде гуруб,
Ызларындан атланганды.

Текечик да ол кёпюр бла
Эрлай ётюб башлагъанды.
Биягъынлай ол кёк бёрю
«Шыб» дегенд да текечикни
Тюз аллына билмегенлей
Чыкъгъанды да къалгъанды.

«Эй, джол болсун, текечик!»— деб
Бёрю кесин ышартханды,
Нёгерлеринг къайдадыла,
Кесинг джангыз сен къайрыса,
Къоркъмаймыса?»— деб соргъанды.

«Сау бол, бёрю»,— деб текечик
Анга хыны къарагъанды.
Къозучукъ бла таначыкъны
Кёк бёрюден даулагъанды.

«Не этгенсе сен аланы,
Бусагъатдан айт джашырмай,
Тюзюн айтсанг иги болур,
Заманымы бош ашырмай»,—

Деб текечик алайына
Тыйгъанд аны тарбыууннга.
Бёрю хахай-туай этгенд,
Халкъ чабарча къуугъунига.

«Мен билмейме, кәрмегенме,
Хатам джокъду»,— дегенд бөрю.
Тюз чыгъаргъа джетгендиле
Уялмаучу эки кёзю.

«Сакъалчыгъынг нек кзымылдайд?»—
Деб бөрю эс ташлагъанды.
«Мюйюзлеринг джитимилле,
Текечик»,— деб ол соргъанды.

«Къайдадыла, бөрю, мени
Джандан суйген нёгерлерим?
Сенекден да джитидиле,
Кёремисе, мюйюзлерим.

Сенден аджал табхандыла,
Бир ажымсыз нёгерлерим.
Сени ашаргъа излейдиле
Энд ичимде эгерлерим.

Аны ючюн кзымылдайды,
Ма мени бу сакъалым да,
Аны ючюн бусагъатдан
Джетерикди аджалынг да».

Хыйла бөрю, кукаланыб,
Кесин обур-джек этгенди,
«Ары айлан да, бери айланчы,
Текечигим, сен»,— дегенди.

«Мен айланлыкъ тюлме ары,
Къабчыгъынгы бир алмайын,
Не былайда сени, бөрю,
Тюз ичинги бир джармайын»,—

Деб текечик сан этмегенд
Хыйлачыны бу сёзлери.

Джут бёрюню тюз кьарнына
Чанчханды ол мюйюзлерин.

Бёрюню ёрге кёлтюрюб,
Энди кьалайса дегенди,
Елгенин билгенинде уа,
Шоркьалагъа силдегенди.

Текечик дорбунуу эслеб,
Эрлай ол ары чабханды,
Мюйюзлерин илиндириб,
Аны эшигин ачханды.

Къозучукъ да, таначыкъ да
Эрлай чартлаб чыкъгъандыла,
Хапарларын башдан-аякъ
Текечикге айтхандыла.

«Сеп айтхандан энд, текечик,
Биз чыкъмазбыз,— дегендиле.
Ючюсю да ойнай-кюле
Юйлерине кетгендиле.

Ючюсю да айырылмай,
Энди бирге джюрюйдюле,
Бёрюден да, айюден да
Асландан да кючлюдюле.

Энд алагъа кьатылмайды
Дунияда чырт бир джукъ да.
Шохайлалла текечик да,
Таначыкъ да, къозучукъ да.

БАШЛАРЫ

Урунуу бла рахатлыкъ

Джашау джолунгда	3
Нарат терек	4
Джюрек джырым — Къарачай (джыр)	4
Туугъан джуртум (джыр)	6
Шам Теберди (джыр)	6
Таулумуса сен	7
Ана тилинг	8
Тылмачсызлай	9
Джуртсез къалгъанла (джыр)	10
Джашауну тутуругъу	11
Джалпакъда малчыла (джыр)	12
Чалкыны заманында	13
Чалкычы къарт	14
Джашау бла сен	14
Алийланы Умаргъа	15
Джангы джылгъа	16
Ай	16
Къазийланы Борисни джыры	17
Украинагъа таудуну сиймеклиги	18
Кюлю Азербайджан	19
Аппаланы Хасаны «Къара кюбюр» романын окъуй»	19
Дохтурла	20
Насыб кюле	21
Тюбешу	22
Тенгим	23
Къайсын селенсе	23
Зумакъулланы Танзилягъа	24
Слу Къарачайны эгечи	25
Макитланы Сафаргъа	26
Джангы келинге сёзюм	26
Хар адамы джарсыуупа	28
Улхучу	28
Тилчи	29
Заранлы берне	30
Сен тебсесенг	31
Къобузчу	32
Къобузгъа джап салдыргъан	38
Анама	38
Анама шисьмо	38
Тенглегс джууаб	39
Сен кетгенли (анама)	40
Насыблы тенгим	41

Атам	41
Кесиме соруула	43
Теренбайны текеси бла тенглери	45
Тёрттизгинде	48
Эски нал	49
Ефрейторну монологу (Георгий Ладонщиковдан)	50
Алгыш аякъ (И. В. Гётеден)	51
Кавказ таула (Ирина Назаренкодан)	53

Санга джюз джыр джырлар эдим

Сени кёрсем	54
Эврика	55
Сормагъанлай	56
Къобаны джагъасында (джыр)	57
Не айтайым	57
Сен	58
Мен билеме	58
Насыб тау	60
Джолоучулукъда	61
Кюн кюнден ариудан ариу	62
Не болса да	62
Сени эшменг (джыр)	63
Джолуму джарыгъы	64
Сейирлик (джыр)	65
Джол уста (джыр)	66
Кем болмаз	67
Биз тюбешсек	67
Чырмаусуз	68
Джюрегим ышанады	68
Тюшюмде	69
Кюн бла кече	70
Мен таулагъа къарайма да	70
Ушамаса	71
Мени кюнлерим	71
Энчи джулдуз	72
Джыр къошалсам	73
Мени насыбым	74
Тилесенг да	74
Ол кюном	75
Сени мыдах керегинимде	75
Билмейди	76
Изынгдан	77
Билеме деб тураса	78
Сениге джолоучу болсам	79
Сени кёрмей (джыр)	79
Мени керегининг сайын	80
Быттыргъы джыл	81
Бнягъычлай	82

Насыблы сабийлик

Сабийле джырласала	83
Таулан бла тобу	84
Шоайчыкъла	85

ХУБИЕВ МАГОМЕД АХЪЯЕВИЧ

ВОСХОЖДЕНИЕ

Стихи

На карачаевском языке

Редактор П. М. Кагнева. Художник А. Х. Вьков. Худ. редактор Л. А. Асланова. Техн. редактор Г. И. Скачкова. Корректор Р. О. Семенова. Сдано в набор 16.05.86. Подписано к печати 12.02.87. ВУ 12056. Формат 70x90¹/₃₂. Вумага тип. № 1. Гарнитура школьная. Печать высокая. Усл. п. л. 3,5. Усл. кр.-отт. 3,8. Уч.-изд. л. 3,8. Заказ № 3361. Тираж 900 экз. Цена 55 коп. Карачаево-Черкесское отделение Ставропольского книжного изд-ва, 357100, Черкесск, пл. Кирова, 23 Дом печати. Карачаево-Черкесская укрупненная типография, 357100, Черкесск, Первомайская, 47.

X 98

Хубиев М. А. Восхождение. Карачаево-Черкесское отделение Ставропольского книжного издательства, 1987.

96 с.

В книгу вошли стихи известного карачаевского писателя и ученого, написанные им за последние годы.

С(кар.)2

X 4702260000—19
M159(03)—86 71—87

55 кап.